

Sivistysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019

Valtiovarainvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (HE 123/2018 vp): Asia on saapunut sivistysvaliokuntaan lausunnon antamista varten valtiovarainvaliokunnalle. Määräaika: 22.10.2018.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- budjettineuvos Jenni Kellokumpu, valtiovarainministeriö
- ylitarkastaja Merja Hilpinen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Riitta Kaivosoja, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jorma Karhu, opetus- ja kulttuuriministeriö
- suunnittelija Toni Piispanen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Eeva-Riitta Pirhonen, opetus- ja kulttuuriministeriö
- opetusneuvos Seija Rasku, opetus- ja kulttuuriministeriö
- talouspäällikkö Pasi Rentola, opetus- ja kulttuuriministeriö
- ylijohtaja Mika Tammilehto, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Jorma Waldén, opetus- ja kulttuuriministeriö
- johtaja Matti Lahtinen, Opetushallitus
- pääjohtaja Heikki Mannila, Suomen Akatemia
- Ammattiopiston rehtori Maija Aaltola, Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia
- rehtori Tatja Karvonen, Peräpohjolan opisto
- johtaja Antti Lahti, SASKY koulutuskuntayhtymä
- erityisasiantuntija Maarit Kallio-Savela, Suomen Kuntaliitto
- opetus- ja kulttuuriyksikön johtaja Terhi Päivärinta, Suomen Kuntaliitto
- erityisasiantuntija Mari Sjöström, Suomen Kuntaliitto
- tutkimusjohtaja Pasi Holm, Taloustutkimus Oy
- tutkimuspäällikkö Anne Kosonen, Taloustutkimus Oy
- toiminnanjohtaja Petri Lempinen, Ammattikorkeakoulujen Rehtorineuvosto Arene ry
- asiantuntija Satu Ågren, Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- toiminnanjohtaja, KT Minna Riikka Järvinen, Kehittämiskeskus Opinkirjo
- varatoimitusjohtaja Jukka-Pekka Timonen, Kopiosto ry

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

- edunvalvontajohtaja Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät (Lyhty)
- puheenjohtaja Tommi Himberg, Nuorten Tiedeakatemia
- koulutusasiainpäällikkö Nina Lahtinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutusjohtaja Heljä Misukka, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- koulutuspoliittinen asiantuntija Suvi Pulkkinen, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ ry
- puheenjohtaja Jouni Kivistö-Rahnasto, Professoriliitto ry
- elinkeinopoliittinen asiantuntija Riikka Vataja, Sivistystyönantajat ry
- asiantuntija Samuli Maxenius, Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto – SAKKI ry
- erityisasiantuntija Petri Heikkinen, Suomen Olympiakomitea
- pääsihteeri Juuso Luomala, Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
- pääsihteeri Tero Kuorikoski, Suomen Paralympiakomitea ry
- puheenjohtaja Timo Laitinen, Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry
- toiminnanjohtaja Riikka Juntunen, Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry
- toiminnanjohtaja, YTT Leena Wahlfors, Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
- johtaja Martti Kivistö, Säveltäjain Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- toiminnanjohtaja Johanna Moisio, Tieteentekijöiden liitto
- toiminnanjohtaja Mari Ahonen-Walker, Valtakunnallinen työpajayhdistys ry
- puheenjohtaja Aki Holopainen, Yksityiskoulujen Liitto ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- opetus- ja kulttuuriministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Valtion liikuntaneuvosto
- Kristillisten koulujen ja päiväkotien liitto ry
- Steinerkasvatuksen liitto ry
- Suomen Harjoittelukoulujen Rehtorit (HARRE)
- Suomen Lukiolaisten Liitto
- Suomen opiskelijakuntien liitto - SAMOK ry
- Suomen Rehtorit ry
- Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
- Teknologiateollisuus ry
- Teollisuusliitto ry

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Yleistä

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen taloudellisen kasvun tilanteessa on keskeinen opetus- ja kulttuuritoimen painopiste vuoden 2019 talousarviossa. Sivistysvaliokunta toteaa, että hallitus esittää merkittäviä uusia panostuksia koulutukseen ja tutkimukseen. Myös kulttuurin ja taiteen, urheilun, liikunnan ja nuorisotyön sekä opintotuen vastualueilla ensi vuoden talousarvioesitykseen sisältyy lukuisia uudistuksia ja kehittämishankkeita.

Hallitusohjelman mukaisesti valtionosuuksiin ei tehdä vuodelle 2019 indeksikorotusta. Tätä koskeva hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta sekä vapaasta sivistystyöstä annetun lain 11 b §:n muuttamisesta (HE 126/2018 vp) on käsiteltävänä valiokunnassa. Indeksien jäädytys leikkaa sitä koskevilta toimialoilta kustannustason nousua vastaavan korvauksen.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin kannatettavana, että kokeilua viisivuotiaiden maksuttomasta varhaiskasvatuksesta jatketaan ja siihen kohdistetaan 5 milj. euroa vuonna 2019 ja että varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja osallistumisasteen edistämiseen kohdennetaan 10 milj. euroa.

Ensimmäisen vieraan kielen A1-kielen opiskelu varhaistuu vuonna 2020 alkamaan peruskoulun ensimmäisen vuoden keväällä. Varhentamiseen kohdennetaan 0,3 milj. euroa vuodelle 2019. Samoin vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetukseen ja muun opetuksen tukemiseen kohdistetaan 2 milj. euron lisärahoitus vuonna 2019.

Lukiokoulutuksen uudistus käynnistyy, ja sen toimeenpanoon ja lukiokoulutuksen laadun kehittämiseen kohdennetaan avustuksina 10 milj. euroa. Lukiouudistuksen merkittävyyden osalta valiokunta viittaa asiaa koskevaan mietintöönsä (SiVM 2/2018 vp— HE 41/2018 vp).

Vapaaseen sivistystyöhön esitetään 155 miljoonan euron määrärahaa.

Ammatillisen koulutuksen rooli osaavan työvoiman sekä yksilöiden koulutuspalvelujen saataavuuden turvaamisessa on keskeinen. Valiokunta käsittelee jäljempänä tässä lausunnossa laajasti ammatillisen koulutuksen uudistuksen toimeenpanoa.

Valiokunta pitää erittäin perusteltuna sitä, että opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle siirretään asteittain tutkintotavoitteinen työvoimakoulutus ja osa tutkintoon johtamattomasta työvoimakoulutuksesta. Ammatillisen koulutuksen määrärahaa lisätään tämän vuoksi opetus- ja kulttuuriministeriön pääluokassa 29,3 miljoonalla eurolla.

Ammatillisen koulutuksen merkittävyyttä korostaa myös se, että nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi jatketaan vuonna 2018 toteutettua ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisäystä 1 000 opiskelijavuodella. Tämän kustannusvaikutus on 9,4 miljoonaa euroa.

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen esitetään yhteensä 3,1 miljardia euroa vuodelle 2019. Sivistysvaliokunta pitää välttämättömänä talousarvioehdotukseen sisällytettyä tavoitetta, että tutkimus- ja kehitysrahoituksen taso vastaisi 4:ää prosenttia BKT:sta vuoteen 2030 mennessä.

Suomen Akatemian määrärahavaltuuteen sisältyy edellisen vuoden tapaan 25 miljoonaa euroa lippulaiva-tutkimuskeskittymien toteuttamiseen. Ammattikorkeakoulujen tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa tuetaan vuosittain 5 miljoonalla eurolla vuodesta 2019 lukien. Määräraha sisältyi talousarvioon myös vuonna 2018.

Sivistysvaliokunta käsittelee jäljempänä tässä lausunnossa Suomen Akatemialle esitettyä ja erityisesti nuorille tutkijoille kohdistettua määrärahavaltuuden lisäystä, 25 miljoonaa euroa, vuodesta 2019 lukien.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Välillisesti korkeakoulujen tutkimustoimintaa tukevat myös työ- ja elinkeinoministeriön sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonaloille tulevat Business Finlandin yrityslähtöisen tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan myöntövaltuuksiin tehty 69 miljoonan euron lisäys ja yliopistosairaaloiden valtion tutkimusrahoituksen 6 miljoonan euron lisäys.

Varhaiskasvatuksen opettajien kouluttamiseen ja päiväkotien henkilöstörakenteen kehittämiseen esitetään 5 miljoonan euroa vuodelle 2019. Tällä rahoituksella edistetään keväällä 2018 hyväksytyn uuden varhaiskasvatuslain toimeenpanoa (SiVM 5/2018 vp — HE 40/2018 vp).

Datahallinnan ja laskennan kehittämiseen, Kansallisarkiston massadigitoinnin pilotointiin ja julkisen keskitetyn sähköisen säilytys- ja arkistopalvelun toteuttamiskustannuksiin on myös varattu rahoitusta vuodelle 2019.

Opintotukeen esitetään yhteensä 586 miljoonan euron määrärahaa, josta opintorahan osuus on 421 miljoonaa euroa.

Opintotukeen esitetään sisällytettäväksi oppimateriaalilisä, jota koskeva hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 171/2018 vp) on tullut valiokunnan käsittelyyn. Hallituksen esityksessä ehdotetaan myös lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan pidentämistä ja vanhempien tuloja koskevan tulokäsitteen muutosta ja tulo-rajoiden korotusta.

Kulttuurin ja taiteen rahoitukseen esitetään ensi vuoden talousarvioon yhteensä 443,7 miljoonaa euroa, joka on 15,1 miljoonaa euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna. Määrärahojen vähennys aiheutuu pääosin kertaluonteisten määrärahojen päättymisestä. Kulttuurin valtionosuusuudistuksen toimeenpanon käynnistämiseen esitetään miljoona euroa, ja esittävän taiteen vapaan kentän rahoitusta kehitetään jo vuonna 2019.

Yksityisen kopioinnin hyvityksen määräraha vähenee vuoteen 2018 verrattuna 2 miljoonaa euroa 9 miljoonaan euroon. Vähennys johtuu yksityisen kopioinnin vähentymisestä. Sivistysvaliokunta käsittelee tätä vähennysehdotusta tarkemmin tässä lausunnossaan.

Liikunnalle esitetään 158 miljoonaa euroa, josta 155 miljoonaa euroa koostuu rahapelitoiminnan tuotoista. Valiokunta käsittelee jäljempänä tässä lausunnossa liikuntatoimen rahoitusta muun muassa vammaisliikunnan ja -urheilun osalta.

Nuorisotyön määrärahoihin esitetään 76 miljoonaa euroa, josta 55 miljoonaa euroa rahapelitoiminnan voittovaroista. Etsivän nuorisotyön ja nuorten sosiaalisen vahvistamisen edellytyksiä parannetaan nostamalla tätä määrärahakokonaisuutta 0,5 miljoonalla eurolla. Sivistysvaliokunta korostaa nuorten osallisuuden, toimijuuden ja elämänhallinnan sekä nuorten kasvun ja itsenäistymisen tukemista.

Kerhotoiminnan tuki

Vuodesta 2008 lähtien opetus- ja kulttuuriministeriö on kohdentanut vuosittain valtion talousarviosta määrärahan kerhotoiminnan kehittämiseen. Opetushallitus on jakanut avustukset hakueh-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

dot täyttäneille perusopetuksen järjestäjille. Panostus kerhotoimintaan on ollut merkittävää, sillä erityisavustusta on jaettu yhteensä 78,350 miljoonaa euroa vuosien 2008—2018 aikana. Erityisavustuksen lisäksi opetuksen järjestäjät käyttävät kerhotoiminnan rahoittamiseen omaa rahoitusta. Vuonna 2017 opetuksen järjestäjän oman rahoituksen osuus oli vähintään 30 % ja valtion erityisavustuksen osuus 70 %.

Vuoden 2018 hakemusten mukaan suunniteltujen kerhojen määrä oli 15 077, joihin arvioitiin osallistuvan yhteensä 248 065 oppilasta eli noin 44 % perusopetuksen oppilaista. Valtionavustus koulun kerhotoiminnan tukemiseen vuonna 2018 oli 5,865 milj. euroa. Vuodelle 2019 erityisavustuksen määrä koululaisten kerhotoiminnan tukemiseen valtion talousarvioehdotuksessa momentilta 29.10.30 (Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen käyttökustannuksiin) on 2,865 miljoonaa euroa, mikä on kolme miljoonaa euroa vähemmän kuin vuonna 2018.

Sivistysvaliokunnan arvion mukaan opetuksen järjestäjien toteuttama koulun kerhotoiminta tulee jatkossa vähenemään huomattavasti, jos valtionavustuksen osuus on talousarvioehdotuksen mukainen. Erityisesti näin tapahtuu pienemmissä kunnissa ja alueilla, joissa on muutenkin vähän harrastustoimintaa ja mahdollisuuksia tavata vertaisia. Valiokunta korostaa, että koulun kerhotoiminta on oppilaille maksutonta oppituntien ulkopuolista toimintaa, jonka lähtökohtana ovat koulun kasvatukselliset, opetukselliset ja ohjaukselliset tavoitteet. Kerhotoiminta lisää oppilaiden mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin sekä koulussa opitun soveltamiseen, luovaan toimintaan ja monimuotoiseen vuorovaikutukseen.

Valiokunnan saamien selvitysten mukaan harrastusten positiivinen vaikutus lasten ja nuorten hyvinvointiin on kiistaton. Kerhotoiminta parantaa koulumenestystä, edistää kouluhyvinvointia ja yhteenkuuluvuutta kouluyhteisöön sekä edistää omien vahvuuksien tunnistamista. Valiokunta muistuttaa, että kerhotoiminnalla on todennettu vaikutus syrjäytymisen ehkäisyyn ja tämän vuoksi valtiovalta on kohdentanut systemaattisesti resursseja lasten ja nuorten harrastustoiminnan tukemiseen eri tavoin. Kerhotoiminnan kehittäminen ja tukeminen nostettiin hallitusohjelmatavoitteeksi vuonna 2008 osana Perusopetus paremmaksi -kokonaisuutta. Ns. harrastustakuu on myös hallituksen kärkihanke. Harrastustoiminnan tavoitteita edistää lisäksi lastenkulttuurin ja taiteen perusopetuksen saavutettavuuden parantamiseen tähtäävä kärkihanke, joka tuo nämä harrastusmuodot osaksi kouluyhteisöä.

Sivistysvaliokunta katsoo, että kerhotoiminnan rahoituksen leikkaamisen sijasta olisi syytä vähintään säilyttää kerhojen rahoitus vuoden 2018 tasolla tai jopa kasvattaa rahoitusta. Lisäksi tulisi pohtia kouluun kohdistuvien harrastusresurssien ja -toiminnan yhdistämistä ainakin niiltä osin kuin kustannusvastuu on kunnilla. Toiminnan osittaisella yhdistämisellä ja laajemmalla koordinoinnilla on mahdollista varmistaa, että toiminta on kustannustehokasta ja vaikuttavaa. Valiokunta korostaa yhteistyön kehittämistä paikallisten seurojen ja järjestöjen kanssa kerhotoiminnan monimuotoisuuden lisäämiseksi.

Kotikuntakorvaus yksityiselle opetuksen järjestäjälle

Perusopetusta antava yksityinen opetuksen järjestäjä on oikeutettu kotikuntakorvaukseen, joka perustuu järjestäjän oppilasmäärään ja valtiovarainministeriön vuosittain päättämään kotikunta-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

korvauksen perusosaan. Muu opetuksen järjestäjä kuin kunta saa lain mukaisesta kotikuntakorvauksesta 94 % (Laki kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta (676/2014) 38 §). Yksityisten järjestäjien saaman muita pienemmän korvauksen on katsottu perustuvan siihen, että kunnalla on perusopetuslain mukaan yksityistä järjestäjää laajempi vastuu osoittaa koulupaikka jokaiselle sen alueella olevalle oppivelvolliselle (HE 38/2014 vp).

Oppivelvollisuusikäisille perusopetusta antavien yksityisten opetuksen järjestäjien ja niissä opiskelevien oppivelvollisten määriä ei tilastoida nimenomaisesti. Osassa oppilaitoksia on perusopetuksen oppilaiden lisäksi esiopetuksen oppilaita ja lukiokoulutuksen opiskelijoita. Osa oppilaitoksista antaa opetusta muille kuin oppivelvollisille osana vapaata sivistystyötä. Tilastokeskuksen oppilaitosrekisterin mukaan vuonna 2017 yksityisiä perusopetusta oppivelvollisille antavia kouluja oli 39, perusasteen erityiskouluja 6 ja perus- ja lukioasteen kouluja 26 eli yhteensä 71. Valiokunnan saaman asiantuntijalausannon mukaan yksityisissä kouluissa opiskeli vuotta 2017 koskevan tiedon mukaan yhteensä noin 16 000 perusopetuksen oppilasta. Yksityisiä kouluja on erityisesti Helsingissä, joista suurin osa, 14 järjestäjää, on kaupungin sopimuskouluja ja siten osa kaupungin kouluverkkoa. Muita yksityisiä kouluja on 6, ja lisäksi on 2 Helsingin yliopiston yhteydessä toimivaa koulua, jotka ovat myös osa kaupungin kouluverkkoa. Yksityisten opetuksen järjestäjien kuntaa pienemmän valtion rahoituksen saaminen on koettu epätasa-arvoiseksi. Kaikki perusopetuslain (628/1998) mukaiset opetuksen järjestäjät, kunnat, yksityiset ja valtio, ovat velvolliset järjestämään opetuksen siten kuin perusopetuslaissa säädetään.

Kunnilla on eräitä yksityisiä opetuksen järjestäjiä laajempia lakisääteisiä velvollisuuksia. Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä oppilaalle erityistä tukea, esimerkiksi erityisopetusta (perusopetuslaki 17 §:n 1 momentti), päätöksen oppilaalle järjestettävästä erityisestä tuesta tekee opetuksen järjestäjän esityksestä oppilaan asuinkunta. Siten kunnilla on viimekätinen vastuu erityisen tuen järjestämisestä oppivelvollisille. Sairaalan sijaintikunnalla on velvollisuus järjestää opetus sairaalassa potilaana oleville sekä muutoin erikoissairaanhoidossa oleville oppivelvollisuus- ja esiopetusikäisille (perusopetuslaki 4 a §). Jos oppilas on oppilaana yksityisessä koulussa, tällä on velvollisuus korvata oppilaan hoidon ajan opetuksesta aiheutuneet kustannukset oppilaan kotikunnalle, joka huolehtii kustannusten korvaamisesta sairaalan sijaintikunnalle (laki kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta 41 §). Lähikouluna toimivat yksityisen järjestäjätahon koulut vastaavat yleensä kunnan kanssa sopimuksen puitteissa samoista velvoitteista kuin kunta. Toissijaisen oppilaaksioton kouluissa on eroja velvoitteiden määrässä.

Kunnilla on lakisääteinen velvollisuus huolehtia esi- ja perusopetuksen oppilaiden opiskeluhoillon kuraattori- ja psykologipalveluista oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013) mukaisesti. Koulun sijaintikunta vastaa opiskeluhoillon psykologi- ja kuraattoripalvelujen järjestämisestä alueellaan sijaitsevien esi- ja perusopetusta antavien koulujen oppilaille riippumatta siitä, onko kyseessä kunnan oma tai yksityisen tai valtion koulu, jollei järjestäjä päätä järjestää näitä palveluja osittain tai kokonaan omana toimintanaan ja omalla kustannuksellaan. Viimekätinen vastuu palvelujen järjestämisestä on kunnalla. Oppilashuollon psykologi- ja kuraattoripalveluihin osoitetaan kuitenkin erillinen laskennallinen valtionosuus, joka ei sisälly kotikuntakorvauksen (perusopetus) tai opiskelijakohtaiseen (lukio) valtionosuuslaskelmaan.

Maksuttoman koulukuljetuksen järjestäminen oppilaalle perustuu kaikkien opetuksen järjestäjien kohdalla siihen, onko kyseessä kunnan oppilaalle osoittama lähikoulupaikka vai ns. toissijai-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

nen koulupaikka. Oppilaalla on lakisääteinen oikeus saada maksuton koulukuljetus tai matkaavustus perusopetuslaissa säädetyn edellytyksin, jos hän on oppilaana hänelle osoitetussa lähikoulussa. Ns. toissijaisessa koulupaikassa opiskelevilla vastaavaa lakisääteistä oikeutta ei ole. Toissijaisessa koulupaikassa opiskelevalla oppilaalla ei ole myöskään lakisääteistä oikeutta maksettomaan majoitukseen (perusopetuslaki 33 §).

Asiantuntijalausunnossa kiinnitettiin huomiota siihen, että kunnista poiketen yksityisillä opetuksen järjestäjillä on velvollisuus maksaa kiinteistövero ja arvonlisävero. Kyseessä on merkittävä lisäkulu, kun halutaan taata toimivat ja turvalliset koulutilat. Lausunnon mukaan palveluista ja tuotteista maksettua arvonlisäveroa kompensoidaan tällä hetkellä maksamalla järjestäjän kotikuntakorvaukseen arvonlisäverokorotusta, joka on vuonna 2018 suuruudeltaan 3,57 %, ja perus- tamiskustannusten arvonlisäveron yksityiset järjestäjät maksavat täysimääräisenä.

Valiokunta tunnistaa yksityisten opetuksen järjestäjien huolen valtion rahoituksen määrän määräytymisestä eri tavoin kunnan ja yksityisen järjestäjän välillä ja toisaalta sen, että asiakokonaisuus ei ole aivan yksiselitteinen. Tiettyjen opetukseen liittyvien palvelujen järjestäminen on kunnalle lakisääteinen velvollisuus ja yksityiselle omaan päätökseen perustuva mahdollisuus. Yksityisten koulujen välillä on myös eroja palvelujen järjestämisen lakisääteisestä velvollisuudesta riippuen siitä, onko kyseessä oppilaan lähikoulu vai ns. toissijainen koulupaikka. Lähikoululla on velvoite tarjota oppilaspaikka alueellaan asuvalle oppivelvolliselle. Yksityisillä perusopetuksen kouluilla on valtioneuvoston toimilupa, johon osalla näistä on velvoite sopia sijaintikunnan kanssa koulutuksen järjestämisestä. Valiokunta viittaa antamaansa lausuntoon SiVL 8/2014. "Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota siihen, että yksityisiä koulutuksen järjestäjiä kohdellaan rahoituksellisesti eri tavoin, vaikka niillä on lähes samat velvoitteet ja ne noudattavat samaa opetussuunnitelmaa kuin kuntien koulut. Julkinen valta on siten asettanut yksityiset ja julkiset toimijat eriarvoiseen asemaan." Valiokunta korostaa, että järjestelmän tulee olla oikeudenmukainen ja siitä riippumaton, onko ylläpitäjänä kunta vai yksityinen taho tai julkinen laitos, kuten yliopisto. Järjestelmässä tulee määrävänä olla asianomaisesta koulutuksesta aiheutuneet kustannukset ja toiminnalle säädetyt tehtävät. Sivistysvaliokunta edellyttää, että yksityisten koulujen kotikuntakorvauksesta tehdään selvitys, joka on annettava sivistysvaliokunnalle vuoden 2019 aikana. Hallituksen on ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin yhdenvertaisen rahoituksen turvaamiseksi. Korvauksen suuruutta on arvioitava ottaen huomioon yksityiskoulujen kustannusrakenne ja lakisääteiset sekä muut velvoitteet ja koulujen asema kunnissa. Sivistysvaliokunta esittää asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaesitys 1*)

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpano

Varainhoitovuonna 2019 ammatillisessa koulutuksessa jatketaan sen toiminta- ja rahoituslainsäädännön sekä tutkintojärjestelmän uudistusten toimeenpanoa. Reformin tavoitteena on vastata aikaisempaa paremmin toimintaympäristön jatkuvasti muuttuviin haasteisiin. Ammatillisen koulutuksen rooli osaavan työvoiman sekä yksilöiden koulutuspalvelujen saatavuuden turvaamisessa on keskeinen. Ammatillisen koulutuksen palvelujärjestelmän asiakaslähtöisyyttä, toimintakykyä ja vaikuttavuutta parannetaan erityisesti yksilöllisiä opintopolkuja kehittämällä, oppimisympäristöjä monipuolistamalla ja työpaikalla järjestettävää koulutusta lisäämällä. Tukiohjelmaan koh-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

dennetaan yhteensä noin 60 miljoonaa euroa. Määräraha muodostuu reformin toimeenpanoon valtiontalouden kehyspäätöksessä vuosille 2018—2019 osoitetusta lisämäärärahasta (15 + 15 milj. €) sekä toimeenpanoon kohdennettavista ammatillisen koulutuksen muista kehittämismäärärahoista (noin 10 milj. €). Vuoden 2017 aikana tukiohjelmaan kohdennettiin opetus- ja kulttuuriministeriön kehittämismäärärahoja noin 20 miljoonaa euroa.

Valiokunta pitää välttämättömänä, että ammatillisen koulutuksen uudistamista tuetaan riittävillä taloudellisilla panostuksilla ja valtakunnallisella ohjauksella. Valiokunta tunnistaa sen, että ammatillisen koulutuksen järjestäjät ovat reformin toimeenpanossa haasteellisessa asemassa nopean aikataulun vuoksi, mutta toteaa, että uudistuksen toimeenpanoa helpottaa osin se, että lainsäädäntö tulee voimaan porrastetusti siirtymäsäännösten mukaisesti. Myös se, että uudistusta koskevan lainsäädännön valmistelu toteutettiin avoimesti ja eri toimijatahoja osallistaen on autanut uudistukseen valmistautumista.

Valiokunta painottaa, että uudistuksen läpivieminen vaatii hyvää johtamista oppilaitoksissa. Keskijohtoon kuuluvilla esimiehillä ja päälliköillä on siinä keskeinen rooli, joten heidän johtamistyönsä tukeminen on erityisen tärkeää. Reformin onnistuminen edellyttää riittävää ja motivoitunutta henkilöstöä. Opettajan työ on murroksessa, ja se on reformin myötä muuttunut oleellisesti: Kyseessä on suuri pedagoginen ajattelutavan muutos oppiainekeskeisyydestä opiskelijakeskeisyyteen. Opettaminen on opiskelijan osaamisen saavuttamisen tukemista monipuolisilla menetelmillä opiskelijan yksilölliset tarpeet huomioon ottaen. Valiokunta painottaa, että opettajien tulee saada riittävästi täydennyskoulutusta. Nykyinen osaamisväkivävyys ei välttämättä riitä uudessa tilanteessa. Koulutuksessa tulee huomioida digitalisaation ja uusien teknologioiden vaikutukset osaamistarpeisiin. Ammatillisen koulutuksen työelämälähtöisyyden lisääntyessä tulee varmistaa myös työpaikkaohjaajien riittävä ohjauksen osaaminen.

Ammatillisen koulutuksen reformi ohjaa oppilaitoksia sekä työelämää syventämään yhteistyötä. Oppilaitosten tulee jatkossa luoda entistä järjestelmällisemmät suhteet työelämään siten, ettei suhde työpaikkoihin rakennu pelkästään yksittäisten opettajien kontaktien varaan. Uudistuneen lainsäädännön myötä työpaikalla tapahtuva oppiminen ja siihen liittyvä koulutuksen ja työelämän välinen yhteistyö lisääntyy, ja sitä on tarpeen syventää. Yhteistyötahojen osallistaminen koulutuksen järjestäjän toteuttamiin koulutusohjelmiin, hankkeisiin ja oppimisympäristöjen kehittämiseen tiivistää yhteistyötä osaltaan. Kumppanuus alueen yrittäjien kanssa mahdollistaa työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeiden huomioon ottamisen ja yhdessä hankittujen koneiden, laitteiden ja kokonaisten oppimisympäristöjen tehokkaan ympärivuotisen käytön.

Valiokunta kiinnittää tässä yhteydessä huomiota myös siihen, että ammatillisen koulutuksen valtakunnallisten tietoteknisten palvelujen ja tietojärjestelmien keskeneräisyys on vaikeuttanut tiedonkeruuta. Asiantuntijalausannon mukaan uuteen KOSKI-järjestelmään siirretty tieto ei ole luotettavaa, mistä syystä johtamista ei ole voitu tehdä oikeiden tietojen perusteella. Koulutuksen järjestäjäkohtaisen raportoinnin puutteen vuoksi järjestäjät eivät pysty tarkistamaan omia tietojaan, joita käytetään vuoden 2019 rahoitusta koskevan suoritepäätösten tekemisessä. Valiokunta painottaa, että valtakunnallisten järjestelmien toimivuus tulee varmistaa viipymättä.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Taloudelliset resurssit

Taloudellisesta näkökulmasta reformin toimeenpano sinänsä rahoitusjärjestelmän uudistamiseksi on iso ponnistus koulutuksen järjestäjille. Uuden lainsäädännön toimeenpanon edellyttämät ammatillisen koulutuksen ydinprosessien ja toteutustapojen uudistukset ovat vielä osin valmiilla. Näiden tarkoituksena on sujuvoittaa toimintaa ja vähentää hallinnollista työtä. Haasteena on myös samanaikaisesti vaikuttavat ammatillisen koulutuksen rahoitukseen tämän ja viime hallituskauden aikana tehdyt leikkaukset. Valiokunta uudistaa aikaisemmin mietinnössään (SiVM 7/2017 vp) esille tuomansa, että toimeenpanon riittävästä resursseista tulee huolehtia, jotta uudistus saadaan toteutettua hallitusti.

Asiantuntijakuulemisessa ilmaistiin huoli ammatillisen koulutuksen perusrahoituksen riittävästä. Valiokunta kiinnitti siihen huomiota mietinnössään (SiVM 7/2017 vp). Eduskunta hyväksyi mietinnössä esitetyn lausuman, jossa edellytetään, että opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa siirtymäkauden aikana rahoitusjärjestelmän vaikutuksia ja perusrahoitusosuuden riittävyttä ja antaa siitä sivistysvaliokunnalle selvityksen vuosittain. Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että rahoitusjärjestelmän tarkoituksena on turvata ennakoitava perusta tutkintojen ja koulutuksen järjestämiselle perusrahoituksella (50 % rahoituksesta) ja myös ohjata ja kannustaa tuloksellisuuteen ja vaikuttavuuteen siten, että koulutuksen järjestäjä suuntaa koulutustaan ja tutkintojaan sekä toteuttaa prosessinsa tehokkaasti ja vaikuttavasti. Rahoitusuudistus on vielä käyttöönottovaiheessa siten, että varainhoitovuosina 2018 ja 2019 perusrahoituksen osuus on 95 % ja seuraavina kahdena vuotena 70 ja 60 %. Vaiheittainen siirtyminen antaa koulutuksen järjestäjille aikaa sopeuttaa järjestelmäänsä enemmän tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta painottavaan rahoitusjärjestelmään.

Asiantuntijakuulemisessa kritisoitiin perusrahoituksen riittävyttä myös suhteessa hankerahoitukseen ja lisätalousarvioihin perustuviin rahoituksiin. Erilliset haut lisä-, strategia- ja hankerahoitusten saamiseksi ovat työllistäneet reformin toimeenpanon ohella koulutuksen järjestäjiä. Osa hankerahasta on reformin toimeenpanon tukiohjelmaan osoitettua lisärahoitusta, joka ei vähennä käyttömeneihin tarkoitettua valtionosuusrahoitusta. Meneillään olevista ammatillisen koulutuksen hankkeista iso osa on reformin toimeenpanon tukemiseksi perustettuja hankkeita, jotka ovat tarpeellisia uuden lainsäädännön mukaisten toimintaprosessien ja -tapojen sekä yhtenäisten toimintakäytäntöjen varmistamiseksi. Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota hankkeiden suureen määrään, mikä ohjaa koulutuksen järjestäjien resursseja hankkeiden hallintoon itse toiminnan sijaan, vaikkakin isossa osassa hankkeista kyse on väliaikaisesta vaiheesta ison uudistuksen toimeenpanemiseksi.

Yksilölliset opintopolut

Osaamisperusteisuuden vahvistaminen ja opiskelijälähtöisyyden lisääminen olivat ammatillisen koulutuksen reformin tärkeimpiä tavoitteita. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille ammattiin opiskelevien kokemukset, että oppilaitoksilla on ollut haasteita vastata henkilökohtaista osaamisen kehittämissuunnitelmaa (HOKS) koskeviin velvoitteisiinsa. Suomen opiskelija-allianssi OS-KU:n tekemän AMIS 2018 -kyselyyn vastanneista vuoden 2018 aikana opintonsa aloittaneista opiskelijoista 75 % kertoi, että heille oli vastaushetkellä laadittu vaadittava henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma. Vastanneista 69 % koki päässeensä vaikuttamaan suunnitel-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

man sisältöön. Lisäksi yli puolelle aloittaneista opiskelijoista (52 %) oli epäselvää, miten ja milloin omaa HOKS:ia päivitetään.

Valiokunta on huolestunut nuoren osaamisen kehittymisen etenemisen kannalta siihen liittyvän keskeisen välineen, henkilökohtaisen opetussuunnitelman (HOKS) toimeenpanoon liittyvistä, tuoreen tutkimuksen esille nostamista ongelmista. Sivistysvaliokunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaus-, seuranta- ja muilla toimin huolehtii siitä, että jokaiselle nuorelle tehdään HOKS ja sen päivittäminen toteutuu lain edellyttämässä muodossa. Valiokunta esittää asiaansa lausumaa. (*Valiokunnan lausumaesitys 2*)

Valiokunta katsoo, että henkilökohtaistamisen laadukas toteutuminen on tärkeä edellytys tavoitteiden saavuttamiselle. Alaikäisten opiskelijoiden huoltajien sitouttaminen kodin ja oppilaitoksen väliseen yhteistyöhön esimerkiksi HOKS:ia hyödyntäen on tärkeää. Asiantuntijakuulemisessa tuotiin esille, että HOKS:ien käyttöönnotossa ongelmana on ollut mm. tietojärjestelmien keskenäisyys. Henkilökohtaistamista ja yksilöllisten opintopolkujen rakentamista tukevan eHOKS:n puuttumisen vuoksi koulutuksen järjestäjät ovat kehittäneet omia järjestelmiään, mikä ei ole tarkoituksenmukaista. Valiokunta kiirehtii HOKS-prosessien selkeyttämistä ja käyttöönottamista sekä tietojärjestelmien valmiiksi saattamista.

Valiokunta pitää hyvänä opiskelijan tarpeista lähtevän osaamisen kartuttamista ja korostaa, että yksilöllisyys ei ole opiskelijan yksin jättämistä, vaan se edellyttää opiskelijan oppimisen ja hyvinvoinnin tukemista yksilöllisiä opintopolkua rakentamalla eri oppimisympäristöt huomioon ottaen. Myös opiskelijoiden yhteisöllisyyteen tulee kiinnittää huomiota. Ammatillisen koulutuksen lakisääteinen tehtävä tukea opiskelijoiden kehitystä hyväksi, tasapainoisiksi ja sivistyneiksi ihmisiksi ja yhteiskunnan jäseniksi ammatillisen kehittymisen lisäksi edellyttää koulutuksen järjestäjältä moninaisia toimia ja yhteistyötä opiskelijoiden hyvinvoinnin edistämistä tukevien tahojen, kuten opiskeluhuollon, kanssa.

Sivistysvaliokunta kantaa huolta joissakin tapauksissa esille nousseesta pidemmän ajanjakson ilmiöstä, jossa kontaktiopetuksen määrä ei ole ollut opiskelijan kannalta tarkoituksenmukainen. Käytännössä tämä tarkoittaa vajaita opiskeluvikoja. Valiokunta edellyttää, että ammatillisen koulutuksen reformia toimeenpannessaan ministeriö laatii pikaisesti yhdessä koulutuksenjärjestäjien kanssa mallin kokonaisten opiskelupäivien ja -viikkojen järjestämisestä erityisesti sitä tarvitseville opiskelijoille. Usein kokonaiset opiskeluvikot ovat erityisen tärkeitä nuorille, juuri peruskoulunsa päättäneille oppilaille ja erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Tätä voidaan tehdä myös työpaikoilla tapahtuvaa oppimista hyödyntäen ja erilaisia paikallisia innovaatioita suosien. Valiokunta esittää asiasta lausumaa. (*Valiokunnan lausumaesitys 3*)

Valiokunta painottaa, että uudistuksen läpivieminen onnistuneesti oppilaitosten arjen keskellä edellyttää luottamusta ammatilliseen koulutukseen ja sen järjestäjiin. On tärkeää, että uudistuksella pystytään vastaamaan opiskelijoiden tarpeisiin ja heidän ammatti-identiteettinsä kehittymiseen. Opiskelija-allianssi OSKU:n tekemän selvityksen mukaan lähes kaikki kyselyyn vastanneista opiskelijoista olivat ylpeitä siitä, että opiskelevat ammatillisessa koulutuksessa, ja myös opiskelemastaan alasta. Tässä tulee onnistua jatkossakin.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Osaajapulaan vastaaminen

Valiokunta kiinnittää huomiota siihen, että ammatillisen koulutuksen reformilla tavoitellaan sitä, että ammatillinen koulutus saadaan vastaamaan entistä paremmin myös työ- ja elinkenoelämän ja yhteiskunnan tarpeisiin. Tämä tavoite sisältyy ammatillisen koulutuksen perustoimintaan, ja siihen vastataan lisäksi tarpeen mukaan erillisin toimenpitein. Vuoden 2019 talousarvioesityksen mukaan nuorisotyöttömyyden vähentämiseksi ja osaamistarpeisiin vastaamiseksi jatketaan vuonna 2018 toteutettua ammatillisen koulutuksen tarjonnan lisäystä 1 000 opiskelijavuodella. Tämän kustannusvaikutus on 9,4 miljoonaa euroa. Lisäksi vuoden 2018 ensimmäisessä lisätalousarviossa on kohdennettu 16 miljoonaa euroa ja hallitus on sopinut edelleen kohdentavansa toisessa lisätalousarviossa 10 miljoonaa euroa lisärahoitusta lyhytkestoisen ammatillisen koulutuksen lisäämiseen. Lisärahoituksella järjestetään ammatillisen osaamisen pilotteja tukemaan erityisesti alanvaihtotilanteita sekä parannetaan heikkojen perustaitojen varassa olevien osaamista. Näillä nopeavaikutteisilla toimilla pyritään vastaamaan työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmiin ja tukemaan erityisesti parhaassa työiässä olevien työttömien henkilöiden työllistymistä. Lisätalousarvioiden toimenpiteiden vaikutukset ulottuvat merkittävässä määrin myös vuodelle 2019.

Valiokunta pitää ehdotettuja toimenpiteitä välttämättöminä. Pula ammattiosaajista on noussut monille yrityksille merkittäväksi kasvun esteeksi. Teknologian nopea kehitys muuttaa osaamistarpeita nopeasti, ja vaadittavan ammattiosaamisen taso nousee kaikissa tehtävissä. Samalla jatkuvan oppimisen merkitys korostuu. On hyvä, että tilannetta korjataan ripeästi, jotta Suomen hyvässä vauhdissa oleva talouskasvu ei hidastu osaajapulana vuoksi. Koulutusjärjestelmän on pystyttävä reagoimaan nopeasti muuttuviin osaajatarpeisiin ja tarjoamaan uusien osaamistarpeiden mukaista koulutusta ja osaamisen yhdistelmiä. Resurssien oikea kohdentaminen osaajapulasta kärsiville aloille ja kasvun kannalta keskeisille aloille on keskeistä. Koulutustarjontaa ja resurssien käyttöä tulee ohjata valtakunnallisilla ohjausmekanismeilla alueelliset tarpeet huomioiden sekä tukemalla oppilaitosten strategista yhteistyötä ja keskinäistä parhaiden käytäntöjen jakamista.

Opinnollistaminen työpajoissa

Valiokunta toteaa, että työpajatoiminnalla on tärkeä rooli tukea nuoria ja aikuisia heidän koulutus- ja työpolullaan. Valiokunta kiinnittää huomiota työpajojen ja ammatillisen koulutuksen järjestäjien yhteistyön mahdollisuuksiin. Työpajatoiminta kerryttää niin ammatillisia taitoja kuin yleisiä työelämävalmiuksia, ja hankittu osaaminen voidaan tehdä näkyväksi ja todentaa. Omien vahvuuksien löytäminen ja osaamisen tunnistaminen motivoivat oppimaan lisää ja innostavat etenemään koulutuspolulla. Valiokunta pitää tärkeänä, että jatkossa työpajoja hyödynnetään nykyistä monipuolisemmin osaamisen hankkimista tukevana oppimisympäristöinä. Työpajatoiminnassa kertyneen osaamisen tunnistaminen ja sen tunnustamisen tukeminen tarvitsevat pitkäjänteisiä valtakunnallisia kehittämisresursseja. Kyse on työpajatoiminnan opinnollistamisen ja siihen liittyvien prosessien kehittämisestä.

Valtion talousarviossa on nuorten työpajatoimintaan osoitettu 13,5 milj. euroa. Rahoitus jaetaan aluehallintovirastojen kautta valtionapukelpoisille työpajoille valtionavustuksina nuorten työpajatoimintaan. Valtionapukelpoisia työpajoja oli kesäkuussa 2018 yhteensä 239, ja käsittelyssä on

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

7 valtioapukelpoisuushakemusta. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan valtionavustusten hakijoita on nyt enemmän kuin aikaisempina vuosina.

Valiokunta toteaa, että vireillä olevissa isoissa uudistuksissa tulee kiinnittää huomiota myös heikossa työmarkkina-asemassa olevien henkilöiden palveluiden saatavuuteen. Sekä kunnilla ja niiden sidosyksiköillä että yhdistysmuotoisilla toimijoilla tulee olla mahdollisuudet tuottaa työpaja-palveluita laajalla palvelurepertuaarilla. Muutoin vaarana on, että merkittävä osa haasteellisessa asemassa olevista henkilöistä putoaa palveluiden ulkopuolelle. Valiokunta pitää tärkeänä työpajatoiminnan jatkuvuuden turvaamista yhtenä nuorten ja aikuisten elämänhallinnan parantamisen ja osaamisen kartuttamisen keinona ja uudistaa lausunnossaan (SiVL 11/2017 vp) esille tuomansa, että on tärkeää, että jatkossa työpajoja hyödynnetään nykyistä monipuolisemmin osaamisen hankkimista tukevin oppimisympäristöinä sekä otetaan huomioon maakuntauudistusta valmisteltaessa. Valiokunta toteaa, että osa työpajoista tuottaa lisäksi etsivän nuorisotyön palveluja.

Tutkimuksen rahoitus korkeakouluissa

Tutkimuksen ja korkeimman opetuksen suurimmat erät valtion talousarviossa ovat yliopistojen perusrahoitus (noin 1 750 miljoonaa euroa) ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitus (noin 826 miljoonaa euroa). Yli puolet yliopistoissa tehtävästä tutkimuksesta rahoitetaan yllä mainitulla perusrahoituksella. Suomen Akatemian hakumenettelyyn pohjautuva rahoitus (n. 276 miljoonaa euroa v. 2019) myönnetään kansainvälisen vertaisarvioinnin perusteella korkeakouluissa ja tutkimuslaitoksissa työskenteleville tutkijoille. Yliopistoissa tehtävästä tutkimuksesta Akatemian rahoituksella tehdään noin 20—25 %.

Sivistysvaliokunta toteaa, että hallitusohjelmassa päätetyt säästöt ovat kohdistuneet yliopistojen perusrahoitukseen. Myöhemmin tehdyt lisäykset tutkimusrahoitukseen on kohdennettu kilpailtuun rahoitukseen Suomen Akatemian kautta. Eräiden tutkijoiden mielestä tavoitteessa nostaa tutkimuksen laatua rahoituskilpailujen ja tuloksellisuuskriteerien kautta on kuitenkin menty monessa maassa liian pitkälle.

Perusteluna tälle on esitetty, että kilpailu luo järjestelmään tehottomuutta, ja se alkaa jo haitata pitkäjännteistä tutkimustyötä. Kilpailutukseen kuluu valtavasti tutkijoiden arvokasta työaikaa. Kun ehdotetuista hankkeista rahoitetaan vain murto-osa (ehkä 10 %), voidaan tutkijoiden mukaan muihin hakemuksiin laitettu työaika katsoa hukatuksi. Pienissä erillisohjelmissa ei lisärahoitus välttämättä edes riitä kattamaan näitä hakuprosessin kokonaiskustannuksia. Lisäksi uusi tutkimus haastaa ajatuksen siitä, että rahoituskilpailu lisäisi tutkimuksen laatua ja vaikuttavuutta.

Asiantuntijakuulemisessa on esitetty laajemmin huolta myös siitä, että tohtorintutkinnon jälkeinen uravaihe silppuuntuu lyhyiksi työsuhteiksi. Sitä värittää jatkuva tutkimusrahan hakeminen ja pelko uran katkeamisesta. Tässä uravaiheessa pitäisi kuitenkin rakentaa omaa tutkimusidentiteettiä, perustaa oma tutkimusryhmä ja luoda uutta tutkimusta ja uusia tieteellisiä avauksia.

Sivistysvaliokunta pitää esitettyä kritiikkiä perusrahoituksen riittämättömyyden osalta aiheellisenä. Valiokunta korostaa perustutkimuksen rahoituksen merkitystä, kun halutaan uudistaa ja jän-tevöittää suomalaista tutkimusta. Korkeatasoinen, pitkäjännteinen, vertaisarvioitu perustutkimus luo uutta tietoa ja osaamista ja antaa parhaimmat edellytykset monipuolisten innovatiivisten eko-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

systemien synnylle. Se on menestyksekkään innovaatiotoiminnan ja siihen perustuvan kestävä kasvun välttämätön edellytys.

Sivistysvaliokunta katsoo, että korkeakoulujen toimintaedellytyksiä tulee tulevan vaalikauden aikana vahvistaa pitkäjänteisesti ja pysyväisluonteisesti. Hallituksen vuodelle 2019 tekemä talousarvioesitys on erityisesti tutkimusrahoituksen osalta merkittävä askel tähän suuntaan. Valtion vuoden 2019 talousarvioon tehdyt esitykset, ml. Business Finlandin avustusvaltuuksien korottaminen 69 milj. eurolla ja Suomen Akatemian avustusvaltuuksien nostaminen pysyvästi 25 miljoonalla eurolla, tukevat tutkimustoimintaa ja ovat asiantuntijatahon arvion mukaan suuruusluokaltaan merkittäviä.

Asiantuntijakuulemisissa on korostettu, että kansallisen innovaatorahoituksen kääntäminen kasvuun edellyttää ennen kaikkea yksityisiä investointeja tutkimukseen ja kehittämiseen, koska vuoden 2008 jälkeen tapahtunut rahoituksen lasku on ollut suurinta yksityisellä sektorilla. Julkisen innovaatorahoituksen avulla on houkuteltava yksityistä rahoitusta. Lausunnossa todetaan, että esimerkiksi alle 50 henkeä työllistävistä yrityksistä alle prosentti raportoi Tilastokeskukselle TKI-toiminnasta. Tämä tarkoittaa, että Suomessa on 280 000 pientä ja mikroyritystä, jotka eivät tee innovaatio- tai kehittämistyötä.

Sivistysvaliokunta painottaa tämän innovaatiopotentialin kannustamista yhteistyöhön korkeakoulujen ja erityisesti työelämän tarpeisiin keskittyvien ammattikorkeakoulujen kanssa. Erityisesti on kiinnitettävä huomiota korkeakoulu yhteistyöhön liittyvän hallinnollisen prosessin sujuvoittamiseen hyvin pienten yritysten kohdalla.

Asiantuntijakuulemisissa on myös korostettu, että korkeakoulujen tehtävät ovat laajenemassa jatkuvan oppimisen mahdollistamiseen. Samalla tulisi tavoitteiden mukaan tutkinnon suorittavien nuorten osuuden lisääntyä. Valiokunta yhtyy asiantuntijoiden näkemykseen siitä, että jatkuvan oppimisen laajentaminen edellyttää koulutuksen rahoituksen laajentamista hallinnonalarajat ylittäväksi ja myös valtionrahoituksen ulkopuolelle. Nykyisen rahoituksen ohjaaminen tutkintokoulutuksesta jatkuvaan oppimiseen ei riitä vastaamaan työn murroksen aiheuttamaan laajaan kouluttautumistarpeeseen.

Nuoret tutkijat

Suomen Akatemia kohdistaa talousarvioehdotukseen vuodeksi 2019 sisältyvän lisäpanostuksen, 25 miljoonaa euroa (myöntövaltuus), nuoren tutkijasukupolven akatemiahankkeisiin. Rahoitus tarjoaa saajalleen hyvät mahdollisuudet jatkaa nousujohteista tutkimustyötään ja perustaa oma tutkimusryhmä.

Rahoitus on tullut haettavaksi Suomen Akatemian syyskuun haussa. Lisämäärärahaista järjestetään täydentävä haku osana ns. akatemiahankkeiden hakua.

Akatemiahankkeissa palkatuista henkilöistä on kaksi kolmasosaa väitöskirjatyöntekijöitä ja tutkijatohtoreita. Lisätty akatemiahankerahoitus tukee sekä hankkeita johtavien nuoren tutkijasukupolven tutkijoiden että hankkeissa työskentelevien väitöskirjatyöntekijöiden ja tutkijatohtoreiden tutkijanuria. Tähän uravaiheeseen osoitetun rahoituksen vaikutus tutkimuksen laatuun on sel-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

vitysten mukaan suuri. Väitöskirjan jälkeisen tutkimustyön uravaiheessa (post doc -tutkijana, tutkijatohtoreina) olevien tutkijoiden henkilötövuosia oli vuonna 2017 yliopistoissa 3 900. Määrä on kasvanut vuodesta 2012 vuoteen 2017 noin 17 %. Post doc -vaihetta seuraava vaihe, oman tutkimusryhmän perustaminen, on viime vuosina noussut toistuvasti esille yhtenä keskeisenä ongelmakohtana suomalaisessa tutkimusjärjestelmässä.

Saadun asiantuntijalausunnon mukaan valittu rahoitustapa vuonna 2019 vastaa hyvin läheisesti syksyllä 2016 toteutettua hakua. Silloin vuodeksi 2017 myönnetystä 30 miljoonan euron erillisrahoituksesta 25 miljoonaa euroa käytettiin urallaan nopeasti edenneiden tutkijoiden akatemiahankkeisiin. Kokemukset tästä rahoituksesta olivat lausunnon mukaan erittäin positiivisia.

Julkisuudessa ja osin myös valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on problematisoitu lisäpanostuksen perusteluissa käytettyä termiä "nuori tutkija", jota on voitu tulkita eri tavoin. Tämän vuoksi julkisuudessa on esitetty huolta siitä, että lisärahoitus karkaisi oikeasti nuoren tutkijasukupolven tavoittamattomiin. Saadun selvityksen mukaan rahoitus suunnataan vähintään dosentin tasoisille tutkijoille eli ei aivan vastaväitelleille, vaan väitöskirjan lisäksi jo tutkimusta tehneille. Nuorella tutkijalla tarkoitetaan tutkijanuran pituutta. Valiokunta kannattaa Akatemian ratkaisua suunnata haku post doc -tutkijoille ja tutkijatohtoreille. Akatemiselta iältään nuorten tutkijoiden tukeminen on tärkeää, sillä heidän varassaan lepäävät tulevien vuosien merkittävät tieteelliset läpimurrot. Rohkeaa ja uudenlaista ajattelua tarvitaan, jotta pystymme löytämään ratkaisuja isoihin globaaleihin ongelmiin.

Yksityisen kopioinnin hyvitys

Hallituksen esityksessä valtion talousarvioksi vuodelle 2019 esitetään, että momentilta 29.80.41 (Eräät käyttöoikeuskorvaukset, siirtomääräraha 3 v) maksettavaa yksityisen kopioinnin hyvityksen määrärahaa alennetaan yksityisen kopioinnin vähenemisen vuoksi 11 miljoonasta eurosta 9 miljoonaan euroon.

Sivistysvaliokunta ei kannata tätä määrärahan alennusta ja esittää valtiovarainvaliokunnalle, että se lisäisi ehdotettuun määrärahaan 2 miljoonaa euroa.

Sallittu yksityinen kopiointi

Yksityiseen käyttöön tarkoitettu kopiointi sallitaan tekijänoikeuslain (404/1961) 12 §:ssä (Teosten kappaleiden valmistaminen yksityiseen käyttöön). Sen mukaan "julkistetusta teoksesta saa jokainen valmistaa muutaman kappaleen yksityistä käyttöönsä varten. Siten valmistettua kappaletta ei ole lupa käyttää muuhun tarkoitukseen".

Kopiointi omaan yksityiseen käyttöön tai kopiointi perheen ja läheisen ystäväpiiriin välillä on siis sallittua. Kopioita ei kuitenkaan saa tehdä rajattomasti. Teoksesta saa tehdä yksityiseen käyttöön muutamia kopioita.

Kopioitavan teoksen on oltava laillisesti valmistettu ja saatettu yleisön saataviin, esimerkiksi TV-lähetys tai kirjastosta lainattu CD-levy. Myös kaupasta ostetusta CD-levystä saa tehdä muutaman kopion itselleen tai läheiselleen. Tietoverkosta kopioitavan teoksen on oltava laillisesti yleisön

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

saatavilla. Kiellettyä on sen sijaan ladata internetin välityksellä esimerkiksi luvottomasti jaossa oleva elokuva tai mp3-musiikkitiedosto, vaikka teoksen lataisi omaan yksityiseen käyttöön. Tietokoneohjelmia ja -pelejä ei saa kopioida. Niistä saa ottaa vain laillisen käytön vaatiman varmuuskopion, ellei hankintalisenssi muuta erityisesti salli.

Erityisesti on syytä korostaa, että maksettuaan lisenssiin perustuva kopiointi omaan käyttöön, esimerkiksi televisio-ohjelmien tallennus verkkotallennuspalveluun tai maksullisesta musiikin suoratoistopalvelusta puhelimeen off-line-kuuntelua varten tehty tallennus on sallittua, mutta se ei ole edellä tarkoitettua sallittua yksityistä kopiointia, eikä sitä oteta huomioon arvioitaessa yksityisestä kopioinnista suoritettavaa hyvitystä.

Hyvitys yksityisestä kopioinnista

Tekijöillä on oikeus saada teoksen edellä selostetusta yksityisestä kopioinnista korvaus. Tekijänoikeuslain 26 a §:n mukaan valtio maksaa tekijöille hyvitystä teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön. Hyvitys maksetaan valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta, jonka tulee olla määrältään sellainen, että sitä voidaan pitää kohtuullisena hyvityksenä teosten kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön.

Samana pykälän 2 momentin mukaan yksityistä kappaleen valmistamista ja sen yleisyyttä tutkitaan hyvityksen oikean mitoituksen määrittelemiseksi. Tutkimuksen tekee opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymä puolueeton tutkimuslaitos.

Sivistysvaliokunta korostaa, että juuri oikeudenhaltijoille suoritettuna hyvityksen ansiosta yksityisen kopiointi on sallittua. Hyvitykseen velvoittaa tekijänoikeutta koskeva tietoyhteiskuntadirektiivi (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/29/EY (32001L0029), jonka mukaan yksityistä kopiointia ei saa jäsenvaltiossa sallia, ellei siitä järjestetä (rahallista) hyvitystä. Hyvitys on ilmaistu direktiivin eri kieliversioissa eri sanoin: englanniksi "fair compensation", ruotsiksi "rimlig kompensation" ja suomeksi "sopiva hyvitys".

Käytännössä hyvitys on kohdistettu musiikin ja audiovisuaalisen aineiston yksityisen kopioinnin hyvittämiseen. Graafisen aineiston digitaalisten kopiointimahdollisuuksien lisääntyminen on nostanut esiin tarpeen selvittää vuosittaisissa kopiointitutkimuksissa myös tämän aineistolajin yksityisen kopioinnin määriä ja kopioinnin mahdollista hyvittämistä tulevaisuudessa. Hyvitys jaetaan vuosittain tekijöille, esittäville taiteilijoille ja tuottajille sekä kotimaisen kulttuurin edistämiseen.

Valtio hyvityksen maksajana

Yksityisen kopioinnin hyvitys päätettiin v. 2014 siirtää maksettavaksi valtion talousarviosta. Tätä ennen hyvitys kerättiin yksityiseen kopiointiin käytettävien tallennuslaitteiden ja tallennuslaitteiden myyntihinnoista (hyvitysmaksu). Samalla arvioitiin, että suuria ja nopeita muutoksia yksityiseen käyttöön valmistettujen kappaleiden määrissä ei odoteta tapahtuvan lähivuosina.

Vuoden 2014 valmistelussa hyvityksen suuruudeksi määriteltiin 11 miljoonaa euroa vuosina 2015 ja 2016. Hyvityksen taso muodostettiin tällöin löyhästi laitemaksujärjestelmän aiempien

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

vuosien vuotuisten kertymien pohjalta. Aiemmin hyvitysmaksun piiriin kuuluneet tallennusalat ja -laitteet sekä maksun taso määriteltiin vuosittain valtioneuvoston asetuksella. Hyvitysmaksukertymät eivät kuitenkaan korreloineet kopioinnin määrään ja sen arvoon, koska yhteisymmärrystä siitä, mihin laitteisiin maksu tulisi ulottaa, ei asetuksia valmisteltaessa saavutettu. Sivistysvaliokunta korostaa, että hyvityksen tason määrittely vuoden 2014 valmistelussa oli sen vuoksi suurelta osin luonteeltaan poliittinen ratkaisu.

Oikeudenhaltijat eli hyvityksen edunsaajat katsoivat uudistuksen valiokuntakäsittelyssä, että laitteiden myyntihintoihin sisältyneen hyvitysmaksun kertymät eivät olleet oikeassa suhteessa kopioinnin määriin ja että hyvitysmaksun piirissä oli vain osa yksityiseen kopiointiin käytettävistä tallennusaloista ja -laitteista, mistä syystä vuosille 2015 ja 2016 muodostettu hyvityksen taso olisi varsin alhainen.

Sivistysvaliokunta korosti mietinnössään, että "hyvitysmaksu ei ole tavallinen harkinnanvarainen kulttuurimääräraha, sillä direktiivin tarkoittama "sopivan hyvityksen" käsite rajaa hallituksen mahdollisuuksia harkinnanvaraisesti vähentää määrärahaa esimerkiksi valtiontaloudellisten yleisten säästötarpeiden vuoksi". Valiokunnan ehdotuksesta eduskunta hyväksyi lausuman, jossa eduskunta edellytti, että hallitus varautuu hyvitysmaksun rahoituksen monipuolistamiseen, jos valtion rahoituksella ei tulevaisuudessa kyetä suorittamaan sopivaa korvausta (fair compensation) yksityisen kopioinnin sallimisesta. (EV 239/2014 vp)

Hyvityksen mitoitus vuoden 2019 talousarvioehdotuksessa

Yksityisen kopioinnin määriä tutkitaan vuosittain, ja tutkimustulosten perustella talousarvion määrärahan mitoittamista tarkastellaan sekä tarvittaessa tarkistetaan JTS-kauden aikana. Vuosina 2015—2019 tutkimuksen tekee Taloustutkimus Oy. Valiokunta huomauttaa, että hyvitys on lainsäädännössä kytketty kappaleen valmistamiseen kopioimalla, minkä vuoksi tutkimuksessa on keskitytty selvittämään kopiointimääriä alkuperäisiltä CD-levyiltä ja vastaavilta tuotteilta, kirjastoilta lainatuilta CD-levyiltä, videotiedostojen kopiointia televisiosta sekä tiedostojen kopiointia kavereilta/perheenjäseniltä.

Vuosina 2015—2018 yksityinen kopiointi väheni tutkimuksen mukaan seuraavasti (tiedostoa/kopiota):

- musiikki: 126 milj. -> 39 milj.
- av-aineisto: 295 milj. -> 225 milj.
- kokonaiskopiointi: 421 milj. -> 264 milj.

Saadun selvityksen mukaan yksityisen kopioinnin määrää mittaavien tutkimusten tulosten ja yksityisessä kopioinnissa tapahtuneiden muutosten huomioon ottaminen hyvityksen mitoituksessa on ministeriössä osoittautunut odotettua haastavammaksi kopiointimäärien laskiessa. Perättäisten vuosien tutkimustulosten perusteella ei ole haluttu tehdä yhtäkkisiä, liian isoja muutoksia määrärahan mitoittamiseen valtion talousarviossa. Näin on toimittu myös vuoden 2019 talousarvion valmistelussa.

Yksityisen kopioinnin määrää vuosittain selvittävien tutkimusten yhteydessä on vuosina 2017 ja 2018 pyritty selvittämään myös kopioinnista aiheutuvaa haittaa ja sen arvoa tiedustelemalla haas-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

tateltavilta halukkuutta hankkia aineisto kaupallisilta markkinoilta, jollei yksityinen kopiointi olisi sallittua tekijänoikeuden rajoituksen nojalla.

Taloustutkimuksen arvion mukaan musiikin ja av-tuotteiden yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta myynnin menetyksinä on noin 32—44 milj. euroa vuodessa. Arvio on suuntaa antava, mutta se osoittaa selkeästi, että yksityisen kopioinnin aiheuttama haitta oikeudenhaltijoille on erittäin merkittävä.

Sivistysvaliokunnan johtopäätökset

Sivistysvaliokunta arvioi, että vuonna 2015 käyttöön otetun valtion maksaman hyvityksen taso ei ole perusteltu ja tosiseikkoihin pohjautuva paras arvio siitä, mikä on kohtuullinen hyvitys oikeudenhaltijoille heidän teostensa yksityisestä kopioinnista. Tähän arvioon vaikuttaa nyt käsiteltävänä olevan ehdotuksen kohdalla ratkaisevasti siirtyminen laajasti varsinaisesta kopioinnista suoraan toistoon, josta osasta oikeudenhaltijoille ei makseta lainkaan korvauksia tai aivan vähäisessä määrin. Oikeudenhaltijoiden materiaalia käytetään kasvavassa määrin internetin kautta ilman korvausta, mutta kyse ei ole enää niinkään tekijänoikeuslaissa tarkoitettusta kappaleen valmistamisesta. Tämä siirtymä ei näy oikeudenhaltijoiden tuloissa toivotulla tavalla.

Tässä tilanteessa sivistysvaliokunta pitää aivan välttämättömänä, että otetaan aikalisä, jonka aikana yksityisen kopioinnin hyvitys säilytetään vuoden 2018 tasolla. Sivistysvaliokunta esittää valtiovarainvaliokunnalle, että se ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi lausuman, että opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää vuoden 2019 aikana hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisen vaihtoehdot silmällä pitäen järjestelmän uudistamista vuonna 2019 alkavalla hallituskaudella. (**Valiokunnan lausumaesitys 4**)

Määrärahan tulevassa mitoituksessa tulee monipuolisesti arvioida sitä, mikä on kokonaisuutena katsoen kohtuullinen hyvitys oikeudenhaltijoille, kun otetaan huomioon yksityisen kopioinnin määrä ja kopioinnista ja siihen verrattavasta muusta yksityisestä käytöstä oikeudenhaltijoille aiheutuva todellinen haitta. Tähän liittyy kysymys arvioinnissa käytettävistä yksikköhinnoista, joihin ei ratkaisussa vuonna 2015 selkeästi ole otettu kantaa. Valiokunta ehdottaa lisäksi, että kun oikeudenhaltijoille maksettava hyvitys ohjautuu toisaalta yksilöperusteella ja toisaalta kollektiivisesti työhön luovan alan hyväksi, niin näiden kokonaisuuksien käsittely voi mahdollisesti jatkovalmistelussa eriytyä.

Sivistysvaliokunta muistuttaa, että käsiteltävänä oleva hyvitys on suomalaiselle luovalle alalle elintärkeä, koska sillä tuetaan laaja-alaisesti monimuotoista, alueellisesti kattavaa sekä kansainvälisesti menestyskykyistä kulttuuri- ja taidealaa.

Liikunnan ja urheilun rahoitus

Liikunnalle esitetään vuodelle 2019 rahoitusta noin 158 miljoonaa euroa, josta vajaan 155 miljoonaa euroa koostuu rahapelitoiminnan tuotoista. Merkittävin talousarviorahoitteinen määräraha on 2,8 miljoonan euron tuki Liikkuva koulu -ohjelman laajentamiseen Liikkuva opiskelu -ohjelmaksi, joka kattaa pääasiassa toisen asteen oppilaitokset.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Sivistysvaliokunta toteaa, että nykyisin liikunta on ainoa toimiala, jonka rahoitus tulee käytännössä yksinomaan rahapelitoiminnan tuotoista. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä liikunnalle osoitetun rahoituksen pohjan monipuolistamista ja laajentamista vahvemmin talousarviorahoitukseen. Tulevaisuudessa liikunnan rahoituksen tulisi koostua Olympiarahaston tuotoista, rahapelivoittovaroista ja kasvavasta talousarviorahoituksesta. Valiokunnan arvion mukaan liikunnan kokonaisrahoitusta tulee pyrkiä vahvistamaan siten, että vuoteen 2030 mennessä huippu-urheilun rahoitus on kasvanut vuositasolla noin 30 miljoonalla eurolla. Urheiluyhteisön oma varainhankinta on erittäin tärkeää rahoituksen kokonaisuuden kannalta, ja saatujen lausuntojen mukaan sekä Olympiakomitea että Paralympiakomitea ovat tehostaneet ja tulevat edelleen tehostamaan varainhankintaansa.

Riittäväällä liikunnalla on tutkimusten mukaan kiistaton merkitys ihmisten terveyden, hyvinvoinnin ja toimintakyvyn turvaajana. Sivistysvaliokunta pitää erittäin huolestuttavana, että lapsista ja nuorista vain noin kolmannes, aikuisväestöstä viidennes ja ikäihmisistä muutama prosentti liikkuu terveytensä kannalta riittävästi. Valiokunta korostaa, että liikunnan puutteesta aiheutuvat väestön terveyshaitat ovat tutkimustiedon mukaan ilmeisiä. Huhtikuussa 2018 julkaistun valtioneuvoston raportin mukaan liian vähäisen liikkumisen yhteiskunnalliset kustannukset ovat vuositasolla 3,2—7,5 miljardia euroa. Valtion liikuntapoliittinen selonteko on tulossa eduskunnan käsittelyyn vuoden 2018 aikana, ja valiokunta käsittelee tätä problematiikkaa siinä yhteydessä laajemmin.

Valiokunta korostaa, että riittäväillä ja oikein suunnatuilla panostuksilla ennalta ehkäisevään terveyden, hyvinvoinnin ja liikkumisen edistämiseen voidaan saavuttaa merkittäviä kustannussäästöjä. Asiantuntijalausunnon mukaan arviolta viisitoista prosenttia eli 800 000 suomalaista tarvitsisi erityistä tukea liikkumiseen ja liikunnan harrastamiseen, ja toimenpiteitä tulisivat julkisessa liikuntahallinnossa lisätä kohderyhmille, joissa edellytykset oman hyvinvoinnin edistämiseen ovat heikoimmat ja joiden tukeminen tuottaa suurimmat yhteiskunnalliset hyödyt.

Väestön fyysisen kokonaisaktiivisuuden lisääminen edellyttäisi asiantuntijalausunnon mukaan nykyisen siilomaisen hallintomallin sijaan hallinnonalarajat ja -resurssit ylittävää, velvoittavaa ja sitouttavaa toimintatapaa. Valiokunta pitää tärkeänä, että julkisen talouden suunnittelussa otetaan kokonaisvaltaisempi, sektorirajat ylittävä ote liikkumisen lisäämiseksi. Saadussa lausunnossa ensiarvoisen tärkeänä pidetään valtionavustusprosessin kokonaisvaltaista uudistamista, avustuskäsittelyn digitalisointia sekä sirpaleisen hankeavustamisen vähentämistä. Lausunnon mukaan avustusten vaikutusten ja vaikuttavuuden arviointia ei tehdä riittäväällä tasolla osittain siksi, että seurantavälineet ovat riittämättömät. Onkin tärkeää, että vaikutusten arvioinnin vaatimus on mukana hankkeen/avustuksen alusta asti.

Liikkuva koulu

Hallituksen kärkihankkeena on vuosina 2015—2018 toteutettu Liikkuva koulu -ohjelmaa, jonka tavoitteena on ollut tuoda tunti liikuntaa päivässä jokaisen peruskoululaisen päivään. Liikkuva koulu -ohjelman erityisrahoitus päättyi suunnitellusti vuonna 2018, josta lähtien toiminnan jatko peruskouluissa jää koulutuksen järjestäjien ja koulujen sisäisen päätöksenteon varaan.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Pilottina 45 koululla vuonna 2010 alkanut Liikkuva koulu on kasvanut valtakunnalliseksi ohjelmakokonaisuudeksi. Ohjelma on onnistunut selvitysten mukaan erinomaisesti ja se on saavuttanut noin 90 prosentin kattavuuden kunnista, peruskouluista ja peruskoululaisista. Hankkeella tavoiteltu fyysisen aktiivisuuden nousu tulee tarkemmin selviämään Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa (LIITU) -tutkimuksen tulosten julkistamisen yhteydessä alkuvuodesta 2019. Liikkuva koulu -hankkeen onnistumista tullaan arvioimaan myös erillisenä arviointina. Toiminnalla on fyysisen aktiivisuuden lisäksi vaikutettu positiivisesti muun muassa oppimiseen, kouluviihtyvyyteen, syrjäytymisen ehkäisyyn ja työrauhaan, ja siten tuettu koulujen ja oppilaitosten perustehtävää.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että kärkihankerahoituksen päätyttyä huolehditaan peruskouluissa alulle saatettujen liikunnallistamistoimien jatkuvuudesta. Kunnissa ja kouluissa on saadun selvityksen mukaan löydetty toimivia malleja Liikkuva koulu -toiminnan toteuttamiseksi, mikä luo edellytykset toiminnan vakiintumiselle. Valiokunta korostaa, että kärkihankerahoituksen päättyessä tulee painotuksen jatkossa olla kouluille tarjottavissa tukitoimissa ja asiantuntija-avussa.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin kannatettavana sitä, että vuonna 2019 rahoitetaan yhteensä 2,8 miljoonalla eurolla toisen asteen opiskelijat kattavaa Liikkuva opiskelu -ohjelmaa. Opiskelijoista valtaosa liikkuu selvityksen mukaan terveyden ja tulevan työkyvyn kannalta riittämättömästi. Lukiolaisista noin joka viides (22 %) ja ammattiin opiskelevista joka neljäs (24 %) liikkuu suosituksen mukaisesti eli vähintään tunnin päivässä. Noin viides sekä lukiolaisista ja ammattiin opiskelevista liikkuu erittäin vähän.

Liikkuva koulu -toiminnan laajentaminen toisen asteen oppilaitoksiin on alkanut pilottihankkeella jo vuonna 2017. Kaiken kaikkiaan Liikkuva opiskelu -toimintaan on rekisteröitynyt ensimmäisen vuoden aikana 144 oppilaitosta, jotka kattavat yli 150 000 opiskelijaa. Toiminnan nopea laajeneminen kuvaa oppilaitosten suurta motivaatiota hyvinvoinnin edistämiseen. Selvityksen mukaan kaksi kolmasosaa opiskelijoista haluaisi liikkua nykyistä enemmän.

Sivistysvaliokunta korostaa, että liikuntatottumukset alkavat tutkimusten mukaan vakiintua jo kolmen ikävuoden jälkeen, mikä tukee toimenpiteiden kohdistamista myös alle kouluikäisten liikkumisen edistämiseen. Valiokunnan näkemyksen mukaan Liikkuva koulu -ohjelman toimitamallin mukaisesti tulisi käynnistää Liikkuva varhaiskasvatus -ohjelman pilotti, johon tulisi kohdistaa riittävä rahoitus jo vuodelle 2019. Pilottivaiheen avulla olisi mahdollista luoda seuraaville vuosille edellytykset varhaiskasvatuksen liikunnallistamistoimenpiteiden ulottamiseksi kaikkiin maamme varhaiskasvatusyksiköihin.

Vammaisliikunta ja -urheilu

Sivistysvaliokunta korostaa, että vammaisliikunnan ja -urheilun järjestämisen lähtökohtana tulee pitää yhdenvertaisuutta muuhun liikuntaan ja urheiluun. Valtion, kuntien, järjestöjen ja muiden liikuntaa ja urheilua järjestävien tahojen tulee toiminnassaan tavoitella sitä, että vammaisten ja vammattomien on yhtä helppoa päästä liikunnallisen elämäntavan pariin tai urheilijan uralle. Vammaisliikunnan ja -urheilun osalta sekä liikuntalaki että YK:n vammaisten ihmisten yleissopimus antavat selkeät puitteet toiminnalle.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Pyrkiminen yhdenvertaisiin liikunta- ja urheilumahdollisuuksiin tarkoittaa suurelta osin vammaisten yhdenvertaista arkea mahdollistavia palveluita, esimerkiksi sitä, että vammaisilla ihmisillä on käytössään avustajapalvelu, joka mahdollistaa lähtemisen kotoa esimerkiksi liikunnan pariin. Vammaisella henkilöllä tulee olla mahdollisuus valita vammaisille erikseen suunniteltujen vammaisurheilulajien (tai erillisen erityisliikunnan) ja yleisissä ryhmissä tai palveluissa tarjottavan (tai kaikille avoimen) liikunnan välillä. Valiokunta painottaa tätä kaksoisstrategiaa, jossa samanaikaisesti edellytetään erojen tunnustamista ja yhdenvertaisuutta.

Sivistysvaliokunta korostaa, että liikunnan rahoituksen tulisi mahdollistaa niin vammaisurheilun kuin myös kaikille avoimen liikunnan ja urheilun kehittäminen. Asiantuntijalausuntojen mukaan suurimmat tunnistetut esteet ovat liikuntatilojen esteet ja kuljetuspalvelujen ja avustajien puute. Tarvitaan myös liikunnan apuvälineitä ja selkeää tietoa esteettömien liikuntapaikkojen saavutettavuudesta. Liikuntatilojen esteettömyyden osalta on huomattavaa, että 1.1.2016 alkaen liikuntapaikkarakentamisen tukemisessa huomioidaan esteettömyys entistä paremmin. Valiokunta korostaa, että vammaisurheilun ja -liikunnan polun alkutaipaleella olennaista on saada tietoa mahdollisuuksista sekä päästä kokeilemaan eri lajeja ja liikkumisen muotoja. Tämä edellyttää liikunta- ja kuntoutustoimijoiden saumatonta yhteistyötä.

Valiokunta korostaa vammaisten liikkumismahdollisuuksien varmistamisessa voimakkaasti hallinnon ulkopuolisen lainsäädännön, esimerkiksi vammaispalvelulain, soveltamiskäytäntöjen merkitystä. Vammaispalvelulain mukaiset joustavat ja säännöllisen liikunnan mahdollistavat kuljetuspalvelut ovat yksi aivan keskeinen edellytys vammaisen henkilön liikkumiselle ja urheilemiselle. Erityisen suurena haasteena kuulemisissa nousi esiin liikuntaan tarvittavien apuvälineiden korvaamisen puuttuminen vammaispalvelulain mukaisista korvauserusteista. Valiokunta pitää aivan välttämättömänä, että vammaisen henkilön oikeus liikkumiseen ja urheiluun turvataan yhdenvertaisesti hallinnonalarajat ylittävin toimin.

Valiokunta korostaa, että vammaishuippu-urheilu muokkaa kuvaa koko vammaisuudesta: siitä, kuka vammaisen henkilö on ja mihin hän pystyy. Vammaishuippu-urheilulla on yksilöä, kaupunkia ja koko yhteiskuntaa muokkaava vaikutus. Se tarjoaa vammaiselle henkilölle rajoitteiden sijaan mahdollisuuden toteuttaa itseään maailman huipulla.

Vammaishuippu-urheilussa on suuri menestyspotentiaali, mutta menestys kuitenkin maksaa, kuten kaikessa huippu-urheilussa. Vammaishuippu-urheilun osalta oman erityispiirteen ja merkittävän kuluerän muodostavat välineet sekä avustajat ja oppaat, joita tarvitaan niin harjoittelussa kuin kilpailuissakin. Vammattomien urheiluun verrattuna tämä koetaan usein ylimääräisenä kuluna, jonka merkitys korostuu urheilijan edetessä kohti kansainvälistä menestystä. Sivistysvaliokunta korostaa vammaisurheiluun liittyvien erityistarpeiden ymmärtämistä ja siitä johtuvien lisäkustannusten hyväksymistä. Valiokunta painottaa, että tämä on otettava huomioon yksittäisen urheilijan tukemisessa niin sanottuna positiivisena erityiskohteluna.

Sivistysvaliokunta esittää harkittavaksi, että vammaisurheilun integraatioprosessin edetessä lajiliittoa kannustettaisiin erityisellä uudella kannustinrahalla hoitamaan esteettömyys-, tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiat mahdollisimman hyvin.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Valiokunnan mielestä paraurheilun julkinen tuki on viimeistään vuoteen 2030 mennessä syytä kaksinkertaistaa osana yleistä huippu-urheilun resurssien lisäämistä.

Urheilun eettisen työn tukeminen

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry aloitti toimintansa 1.1.2016. SUEK:n tehtävänä on suomalaisen urheilun eettisen toiminnan edistäminen yhdessä koko urheiluyhteisön kanssa. SUEK:n erityisinä tehtävinä on kansainvälisten yleissopimusten edellyttämien toimenpiteiden toimeenpano urheilussa: vastata antidopingvalvonnasta, urheilukilpailujen manipuloinnin ehkäisyä ja katsomoturvallisuuden ja -viihtyvyyden edistämisestä.

SUEK toteuttaa tehtävänsä operatiivisen toiminnan lisäksi koulutuksen, tutkimuksen, viestinnän ja sidosryhmäyhteistyön keinoin urheilun eettisiin kysymyksiin tarttuen. SUEK tekee laaja-alaista yhteistyötä niin kansallisten kuin kansainvälistenkin urheilutoimijoiden ja viranomaisten kanssa. SUEK:n tehtävinä ovat viime aikoina olleet muun muassa mahdollisen seksuaalisen häirinnän selvittäminen lajiliittojen maajoukkueissa, tietoisuuden edistäminen yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja ihmisoikeuksista, erilaisten yhteisömallien luominen lasten ja nuorten suojelemiseksi sekä paneutuminen urheilussa ilmenevään huumeiden käyttöön.

Sivistysvaliokunta pitää erittäin tärkeänä, että vahvistetaan urheilun eettistä pohjaa tiedolla johtamisen keinoin. Urheilussa eettisen työn merkitys kasvaa koko ajan, joten tarvitaan asiantuntijatietoa riippumattomalta toimijalta. Valiokunta korostaa, että urheiluyhteisön toimijat eivät voi ulkoistaa oman eettisen toiminnan kehittämistä SUEKille. Sen sijaan on järkevää kehittää toimintatapaa, jossa SUEK tutkimuksen ja koulutuksen keinoin tuottaa palveluja urheiluyhteisön toimijoille yleisissä eettisissä asioissa.

Sivistysvaliokunta pitää tärkeänä, että koko urheilu- ja liikuntayhteisössä, lajiliitoissa, seuroissa ja liikunnan kansalaisjärjestöissä kaiken toiminnan tavoite on se, että Suomi voisi olla eettisesti kestävä urheilun ja liikunnallisen tasa-arvon johtava maa maailmassa.

Eräät urheilun tuet

Sivistysvaliokunta on hallituksen talousarvioehdotuksista vuosiksi 2017 ja 2018 antamissaan lausunnoissa (SiVL 17/2017 vp — HE 106/2017 vp ja SiVL 8/2016 vp — HE 134/2016 vp) esittänyt, että valtiovarainvaliokunta varmistaa riittävän määrärahan jaettavaksi urheilijoille valtion valmennus- ja harjoitteluapurahoina ja riittävän rahoituksen Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiön toimintaan sekä urheiluakatemioiden kohdennettavaksi urheilijoille tarjottavana asiantuntijatukena.

Valtiovarainvaliokunta on molempina vuosina yhtynyt sivistysvaliokunnan näkemyksiin lisäämäärärahan tarpeesta, ja valtiovarainvaliokunta on lisännyt momentille 29.90.50 (rahapelitoiminnan tuotot urheilun ja liikuntakasvatukseen) 965 000 euroa, josta on osoitettu 500 000 euroa urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahojen maksamiseen, 300 000 euroa urheilijoiden tukemiseen urheiluakatemioiden asiantuntijatoiminnan kautta ja 165 000 euroa Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiön (URA) avustukseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Sivistysvaliokunnan saaman tiedon mukaan käsiteltävänä olevan vuodeksi 2019 ehdotetun talousarvion määrärahopohjaan on nyt pysyvästi lisätty aiempina vuosina vasta eduskuntakäsittelyssä lisätyt määrärahat painotuksineen. Sivistysvaliokunta pyytää valtiovarainvaliokuntaa asiantuntijavaliokuntana varmistamaan, että ehdotettuun määrärahaan sisältyvät vähintään eduskunnan edellisvuonna talousarvioon hyväksymän määrärahan suuruiset resurssit urheilijoiden tukemiseen urheiluakatemioiden asiantuntijatoiminnan kautta ja Urheilijoiden Ammattienedistämissäätiön (URA) avustamiseen.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Sivistysvaliokunta esittää,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

*että valtiovarainvaliokunta ehdottaa eduskunnan hyväksyttäväksi 4 lausumaa (**Valiokunnan lausumaesitykset**).*

Valiokunnan lausumaesitykset

- 1. Eduskunta edellyttää, että yksityisten koulujen kotikuntakorvauksesta tehdään selvitys, joka on annettava sivistysvaliokunnalle vuoden 2019 aikana. Hallituksen on ryhdyttävä tarvittaessa toimenpiteisiin yhdenvertaisen rahoituksen turvaamiseksi. Korvauksen suuruutta on arvioitava ottaen huomioon yksityiskoulujen kustannusrakenne ja lakisääteiset sekä muut velvoitteet ja koulujen asema kunnissa.*
- 2. Eduskunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaus-, seuranta- ja muilla toimin huolehtii siitä, että jokaiselle nuorelle tehdään HOKS ja sen päivittäminen toteutuu lain edellyttämässä muodossa.*
- 3. Eduskunta edellyttää, että ammatillisen koulutuksen reformia toimeenpannessaan ministeriö laatii pikaisesti yhdessä koulutuksenjärjestäjien kanssa mallin kokonaisten opiskelupäivien ja -viikkojen järjestämisestä erityisesti sitä tarvitseville opiskelijoille. Usein kokonaiset opiskeluvuorot ovat erityisen tärkeitä nuorille, juuri peruskoulunsa päättäneille oppilaille ja erityisesti opintojen alkuvaiheessa. Tätä voidaan tehdä myös työpaikoilla tapahtuvaa oppimista hyödyntäen ja erilaisia paikallisia innovaatioita suosien. Tämän tavoitteen saavuttamisesta tulee vuosittain antaa sivistysvaliokunnalle selvitys.*
- 4. Eduskunta edellyttää, että opetus- ja kulttuuriministeriö selvittää vuoden 2019 aikana hyvitysmaksujärjestelmän uudistamisen vaihtoehdot silmällä pitäen järjestelmän uudistamista vuonna 2019 alkavalla hallituskaudella.*

Helsingissä 19.10.2018

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Tuomo Puumala kesk
varapuheenjohtaja Sari Multala kok
jäsen Li Andersson vas
jäsen Ritva Elomaa ps
jäsen Eeva-Johanna Eloranta sd
jäsen Jukka Gustafsson sd
jäsen Marisanna Jarva kesk
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Hanna Kosonen kesk
jäsen Mikaela Nylander r
jäsen Ulla Parviainen kesk
jäsen Pekka Puska kesk
jäsen Sari Sarkomaa kok
jäsen Sami Savio ps
jäsen Jani Toivola vihr
jäsen Pilvi Torsti sd
jäsen Raija Vahasalo kok
varajäsen Hanna-Leena Mattila kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Marja Lahtinen
valiokuntaneuvos Kaj Laine

**Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 1**

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 1

Perustelut

Yleistä

Perussuomalaiset haluavat antaa maallemme uuden ja nykyistä oikeudenmukaisemman suunnan panostamalla Suomen ja suomalaisten hyvinvointiin. Päätöksenteon lähtökohtana on oltava erityisesti Suomen kansallisen edun toteutuminen. Se edellyttää myös tuntuva satsausta sivistykseen ja osaamiseen.

Suomen on taattava kansalaisilleen edellytykset menestymiseen työn ja yrittämisen kautta. Taavoitteen saavuttamiseksi koulutustarjontaa on uudistettava vastaamaan työmarkkinoiden ja yhteiskunnan alati muuttuvia tarpeita. Koulutus uudistukset on suunniteltava ja toteutettava pitkäjänteisesti tavallisten suomalaisten ihmisten arjen tarpeet huomioiden. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä painottaa, että elinikäisen oppimisen merkitys korostuu jatkossa yhä selvemmin työelämän vaatimusten muuttuessa jatkuvasti.

Opettaminen, oppimistulokset ja koulurauha kärsivät resurssipulan vuoksi liian suuriksi paineista opetusryhmistä. Erityisryhmiä on jouduttu purkamaan ja tukea tarvitsevia oppilaita on siirretty perusopetusryhmiin. Perussuomalaiset haluavat pitää opetusryhmien koot riittävän pieninä sekä turvata erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden tarpeet. Ehdotamme kunnallisen koulurauhasiamiehen nimittämistä antamaan neuvontaa koulurauhaan liittyvissä asioissa ja ratkomaan kiusaamistapauksia sekä lisäresursseja ryhmäkokojen pienentämiseen.

Perheillä tulee jatkossakin olla aito mahdollisuus hoitaa lapsia kotona. Katsomme, ettei lapsia pidä viedä liian aikaisin kouluputkeen. Perussuomalaiset eivät kannata pakollisen esiopetuksen ulottamista viisivuotiäisiin tai varhaiskasvatuksen muuttamista kaikille maksuttomaksi perheen tulotasosta riippumatta.

Alueellisen tasa-arvon säilyttäminen edellyttää, että lapsilla on mahdollisuus varhaiskasvatukseen ja koulunkäyntiin ilman kohtuuttoman pitkiä koulumatkoja koko maassa. Perussuomalaiset vaativat opetus- ja kulttuuriministeriötä ryhtymään konkreettisiin toimenpiteisiin sen varmistamiseksi, ettei yhdenkään lapsen päivittäinen koulumatka-aika ylitä kahta tuntia. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi järjestämällä määrärahaa kunnille, joissa lasten koulumatkat ovat erityisen pitkiä ja joissa kyläkoulujen ja päiväkotien toiminnan turvaaminen edellyttää lisäpanostuksia.

Laadukkaan opetuksen lisäksi kouluissa tulee huolehtia suomalaisten arvojen ja kulttuurin ylläpitämisestä ja edistämisestä sekä korostaa suomalaisuuden merkitystä. Käytännön tasolla tämä merkitsee muun muassa sitä, että kouluissa tulee saada jatkossakin laulaa suvivirttä ja järjestää joulujuhlia historiallisia perinteitä kunnioittaen.

Perussuomalaiset haluavat turvata laadukkaan lukiokoulutuksen edellytykset. Pidämme erittäin tärkeänä riittävän laajan lukioverkoston ylläpitoa. Samanaikaisesti valiokuntaryhmämme painottaa toisen asteen oppilaitosten (lukiot ja ammattikoulut) välistä yhteistyötä. Lisäpanostuksia tar-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 1

vitaan muun muassa uusien opetusmenetelmien kehittämiseen sekä digitaalisten, avointen oppimissisältöjen luomiseen yhteistyössä korkeakoulujen kanssa. Tällöin opiskelija voisi siirtyä toiselta kolmannelle asteelle nykyistä helpommin ja joustavammin.

Työmarkkinoiden tuleviin tarpeisiin on vastattava tarjoamalla suomalaisille nuorille ja työttömille mahdollisuus kouluttautua ammatteihin, joissa työllisyysnäkymät ovat valoisia. Ammatillinen koulutus on monelle tärkeä askel kohti työelämää. Ammattiin johtavaa lähiovetusta on kuitenkin jouduttu korvaamaan liiaksi itsenäisellä opiskelulla.

Ilman riittävää lähiovetusta opintojen keskeyttämisen ja syrjäytymisen vaara on varsinkin oppimisvaikeuksia kohtaavien osalta ilmeinen. Ammatillisessa opetuksessa on panostettava osaa-vaan opetushenkilöstöön ja tarjottava nuorille riittävästi aikuisen antamaa ohjausta ja tukea. Myös laajan ja kattavan ammatikouluverkoston ylläpito edistää nuorten siirtymistä toiselle asteelle.

Ammattitaidon ylläpitoa ja kehittämistä on myös tuettava toimivalla aikuiskoulutuksella koko työuran ajan. Aikuisten oppisopimuskoulutus on tehtävä nykyistä tunnetummaksi vaihtoehdoksi esimerkiksi mestari- ja kisällimallia hyödyntäen. Perussuomalaisten valiokuntaryhmä katsoo, että oppisopimuskoulutuksella suoritettun tutkinnon tulee jatkossa olla samanarvoinen kuin ammatillisessa oppilaitoksessa suoritettu tutkinto.

Yliopistokoulutusta tulee kehittää sivistysyliopistomallin mukaisesti. Yliopistomaailmassa tulee antaa suomen kielelle riittävä arvostus. Lisäksi yliopistojen perustutkimukselle on taattava pitkäjänteisesti riittävä ja vakaa rahoitus laadukkaana korkeakoulutuksen ja tutkimuksen turvaamiseen nykyisen pirstaleisen hankerahoituksen sijaan.

Yliopistoille tulee kohdentaa rahoitusta alueellisten osaamiskeskittymien kehittämiseen. Näin voidaan luoda maakuntien yliopistoihin huippuyksiköitä, jotka yhteistyössä alueen elinkeinoelämän ja ammattikorkeakoulujen kanssa piristäisivät paikallista yritystoimintaa ja edistäisivät maamme kilpailukykyä sekä opiskelijoiden työllistymistä. Laajoja mahdollisuuksia tarjoutuisi tutkimuksen sekä suunnittelu- ja kehitystyön osaamisen edistämiseksi energiateknikassa, metsä- ja metalliteollisuudessa sekä kaivosalalla.

Suomen kansallista historiaa ja kulttuuriperinteitä vaaliva museotoiminta on lähellä sydäntämme. Perussuomalaiset haluavat varmistaa kotiseutumuseoiden rahoituksen riittävyyden sekä kannustaa museoita tallentamaan kokoelmissaan olevien esineiden tarinat ja laajentamaan paikkakuntansa historian dokumentoinnin ulottumaan nykypäivään asti.

Lopuksi toteamme, että perussuomalaiset haluavat panostaa lasten ja nuorten liikuntaharrastuksiin suoraan järjestöjen kautta. Tämä mahdollistaa tarkoitukseen varattujen määrärahojen tehokkaan käytön mahdollisimman pienillä hallintokustannuksilla, jolloin voitaisiin estää mahdollisimman monen suomalaisen lapsen ja nuoren syrjäytyminen.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme,

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 1

että valtiovarainvaliokunta ottaa päätöstä tehdessään huomioon eriävässä mielipiteessä esitetyt näkökohdat.

Helsingissä 19.10.2018

Ritva Elomaa ps
Sami Savio ps

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 2

Perustelut

Kuluneella vaalikaudella Suomi on ollut vaikeassa taloudellisessa tilanteessa ja julkista taloutta on ollut tarpeen tasapainottaa. Koulutuspoliittisesti kestävien rakenteellisten uudistusten sijasta maan hallitus valitsi kuitenkin linjakseen koulutusleikkaukset.

Osaamisen ja koulutuksen painopistealueelle osoitettu 300 milj. euron kertaluonteinen kärkihanke-kerahoitus ei millään pysty korvaamaan pysyviä menosäästöjä, jotka ovat vuoteen 2019 mennessä kolme miljardia euroa.

Sekä absoluuttisina lukuina että opetuksen ja koulutuksen hallinnonalaan suhteutettuina tehdyt leikkauspäätökset ovat aivan liian suuria. Nyt leikataan uudelta talouskasvulta, uusien työpaikkojen synnyltä ja uusilta innovaatioilta siivet. Suomen taloustilanne on vakava, ja tarvitaan toimenpiteitä työllisyyden vahvistamiseksi, jotta julkista taloutta voidaan tasapainottaa. Sipilän hallituksen tekemät leikkauspäätökset koulutuksesta tulevat pitkällä aikavälillä Suomelle ja suomalaisille erittäin kalliiksi. Koulutuksen ja tutkimuksen luoma edelläkävijäosaaminen luo sen perustan, jolta Suomi ponnistaa eteenpäin ja uuteen nousuun.

Julkisen talouden tasapainottaminen kestäväällä tavalla vaatii huolellista suunnittelua ja lainvalmistelua, jossa asiantuntijoiden ymmärrystä hyödynnetään ja kansalaisyhteiskuntaa kuullaan. Toimenpiteiden vaikutukset on arvioitava laaja-alaisesti, ja lainsäädäntöön tulee perehtyä ennen päätöksen tekemistä, jotta saadaan aikaan asioita, mitä on oikeasti tavoiteltu. Näin hallitus ei ole toiminut.

Kasvatuksesta, koulutuksesta ja tutkimuksesta leikkaaminen ei ole ollut suomalaisten henkisen ja aineellisen tulevaisuuden kannalta perusteltua.

Sosialidemokraattien mielestä Suomen on palattava seuraavan vuosikymmenen kuluessa koulutuksen kärkimaaksi. SDP:n näkemys koulutuksen ja osaamisen kehittämisestä on Osaamispolku 2030. SDP haluaa nostaa kaikkien suomalaisten osaamistasoa, parantaa koulutuksen tasa-arvoa ja rakentaa yhteiskuntaa, jossa jatkuva oppiminen on aidosti mahdollista kaikille. Päätöksenteon tulee pohjautua tutkittuun tietoon.

SDP haluaa kehittää peruskoulua joustavalla koulupäivällä ja parantaa koulutuksen tasa-arvoa suurissa kaupungeissa ja pienillä paikkakunnilla. Haluamme laajentaa oppivelvollisuutta toiselle asteelle ja varmistaa kaikille nuorille nyky-yhteiskunnan vaatima koulutus ja osaaminen. Haluamme tehdä jatkuvan oppimisen reformin, jossa jokaiselle suomalaiselle mahdollistetaan osaaminen muuttuvan työelämän tarpeisiin.

Varhaiskasvatus

Sosialidemokraatit pitävät varhaiskasvatuksen kehittämistä yhtenä keskeisimpänä osana suomalaista koulutuspolitiikkaa. Sosialidemokraattien mielestä varhaiskasvatuslaissa olisi pitänyt ke-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 2

hittämisen lisäksi myös korjata ne merkittävät heikennykset, joita varhaiskasvatukseen on tehty tällä vaalikaudella.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja ryhmäkokojen kasvattaminen ovat vaarantaneet suomalaisen tasokkaan varhaiskasvatuksen perusteita. Varhaiskasvatuksen säästöt tulevat suomalaiselle yhteiskunnalle todella kalliiksi. OECD:n laskelmien mukaan yhden euron panostus varhaiskasvatukseen tuottaa yhteiskunnalle seitsemän euroa. Panostus vaikuttaa lapsen koko elämään parempana koulutustasona ja pidempänä työurana ja sitä kautta koko elämänlaatuun.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaaminen ja yli kolmivuotiaiden lasten määrän lisääminen suhteessa henkilöstön määrään heikentävät varhaiskasvatuksen laatua ja houkuttelevuutta. Suuremmat ryhmät lisäävät lapsen syrjäytymisriskiä.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisella asetetaan lapset eriarvoiseen asemaan riippuen vanhempien sosiaalisesta statuksesta, kuten siitä, ovatko vanhemmat töissä, työttöminä tai opiskelijoina.

Laadukas varhaiskasvatus pystyy tehokkaasti pysäyttämään huono-osaisuuden kierteen ja parantaa lapsen oppimismahdollisuuksia koulutiellä. Tästä huolimatta Suomen lasten varhaiskasvatukseen osallistuminen on eurooppalaisittain tarkasteltuna alhaisella tasolla. Varhaiskasvatukseen osallistumisaste on nostettava eurooppalaiselle tasolle, 90—95 prosenttiin, sillä varhaiskasvatukseen osallistuminen luo pohjan myöhemmälle oppimiselle. Erityisesti eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kehitykselle varhaiskasvatuksella on ratkaiseva merkitys kielen oppimiselle, kotoutumiselle ja myöhemmälle koulumenestykselle.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 21 600 000 euroa momentille 28.90.30 päivähoitossa olevien yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien suhdeluvun muuttamiseksi 1/7:ään ja subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen peruuttamiseen.

Perusopetus

Ryhmäkokojen pienentämiseen ja tasa-arvoon suunnattu rahoitus oli viime hallituskaudella OKM:n keskeisiä toimia lisätä mahdollisuuksia tasa-arvoiseen oppimiseen koko maassa. Nykyisessäkin hallitusohjelmassa tavoitteena on koulutuksellinen tasa-arvo ja oppimistulosten parantaminen. Tämän kanssa on jyrkässä ristiriidassa se, että tavoitteen rahoitusta on vähennetty oleellisesti.

Mitä pienemmät opetusryhmät, sen paremmat mahdollisuudet ovat myös heikommin pärjäävillä oppilailla normaalissa opetuksessa. Riittävän pienten opetusryhmien merkitys tulee korostumaan entisestään uuden opetussuunnitelman myötä, jossa painotetaan jokaisen oppilaan henkilökohtaista, yksilöllistä oppimisen polun rakentamista. OAJ:n kyselyn mukaan joka toisessa kyselyyn vastanneessa kunnassa on viime lukuvuonna leikattu perusopetuksen tuntikehystä, vähennetty jakotuntien määrää ja suurennettu ryhmäkokoja.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 2

Suomalainen koulujärjestelmä on tunnettu korkeatasoisen osaamisen, tasa-arvon ja tehokkuuden onnistuneesta yhdistämisestä. Nuorten oppimistuloksissa, kouluviihtyvyydessä, oppimismotivaatiossa ja asenteissa on kuitenkin tapahtunut selvä lasku viime vuosien aikana. Yhä suurempi joukko nuoria ei saavuta perusopetuksen vähimmäistavoitteita. Tehostettua tai erityistä tukea tarvitsevien määrä on muutamassa vuodessa kasvanut 24 000:lla eli kolmanneksella, mutta erityisopettajien määrä vain 100—200:lla. Lisäksi kunnat ovat viime vuosina lakkauttaneet noin 100 erityisluokkaa. Oppimistulokset ovat kansainvälisten tutkimustulostenkin mukaan heikentyneet ja koulujen väliset erot kasvamassa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetiperusteisesti 25 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen, perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon suunnattuun avustukseen sekä yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin.

Harrastuslupaus

Oppimistulokset ovat Suomessa laskeneet merkittävästi. Myös lasten opiskelumotivaatiossa ja kouluviihtyvyydessä on ongelmia. Koululaiset toivovat lisää harrastetunteja ja omatoimista harrastamista koulupäivän yhteyteen. Tällä olisi suuri merkitys kouluviihtyvyyden paranemiselle. Kouluviihtyvyyden kannalta on myös tärkeää, että oppimisessa otetaan huomioon oppijan yksilöllinen kehitys ja motivaatio siten, että oppiminen saa aina aikaan onnistumisen kokemuksia. Valitettavasti hallitus on vähentämässä koulujen kerhotoiminnan rahoitusta kolme miljoonaa euroa.

Erot koulussa pärjäämisessä riippuvat yhä useammin lapsen vanhempien sosioekonomisesta taustasta ja koulun ulkopuolisesta ajasta. Kaikilla lapsilla ei ole mahdollisuutta harrastaa ja kehittää itseään vapaa-ajalla ohjatussa ympäristössä, koska harrastukset ovat kallistuneet valtavasti. Koko Suomessa on 126 000 vähävaraista lasta, enemmän kuin Lahdessa asukkaita. Liikuntaa harrastavilla perheillä oli vuonna 2014 keskimäärin 87 000 euron tulot vuodessa. Vain kolmasosa perheistä ylittää tähän tulotasoon Suomessa.

Suomessa tehdyn joustavan koulupäiväkokeilun ja ns. Islannin mallin perusteella on ilmeistä, että harrastustoiminnan tukeminen koulupäivän yhteydessä, sitä ennen ja välittömästi sen jälkeen vaikuttaa merkittäväällä tavalla sekä oppilaiden että opettajien kouluviihtyvyyteen.

Joustavan koulupäivän kokeilussa havaittiin, että oppilaiden kouluviihtyvyys lisääntyi, koulukiusaaminen väheni ja opettajien viihtyvyys parani. Oppilaiden harrastuskerhoihin osallistuminen oli yhteydessä opiskelumotivaatioon, opiskelun jatkamishaluihin, vähäisempään tupakointiin, vähäisempään muiden kiusaamiseen ja vähäisempään koulupinnaukseen.

Islannin mallissa nuoret saavat vuosittain noin 420 euron arvostelin koulun jälkeisiin harrastuksiin, kuten urheiluun. Urheiluseurat ja muut järjestäjät ovat mukana ohjelmassa. Kunnat tarjoavat ilmaiseksi harjoitustiloja, ja koko kansa maksaa eräänlaisina veroina harrastusmaksua.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2

Islantilaisista lapsista 99 prosenttia harrastaa jotakin tarjolla olevista 571 aktiviteetista. Harrastukset ovat heti koulupäivän jälkeen, ja pienimmät kuljetetaan esimerkiksi pallokentille bussilla suoraan koulusta.

Jotta harrastamisen maksut ja välineet eivät lisäisi perheiden eriarvoistumista, tulee järjestöille, urheiluseuroille, kouluille ja kunnille varata määräraha, jolla tarjotaan mahdollisuus harrastuksiin, sekä välineitä ja soittimia perheille, joilla muuten ei olisi niihin varaa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 10 000 000 euroa momentille 29.10.30 harrastuslupaukseen.

Ammatillisen koulutuksen leikkaukset

Ammatillisen koulutuksen reformissa hallitus ensin leikkasi oppilaitoksilta 190 miljoonaa euroa ja aloitti vasta sen jälkeen rakenteellisen uudistuksen. Pidämme toisen asteen ammatillisen koulutuksen uudistuksen tavoitteita pääosin kannatettavina, mutta niiden onnistunut toteuttaminen olisi edellyttänyt merkittävää kohennusta ammatillisen koulutuksen rahoitukseen. OKM:n myöntämä lisärahoitus on toki tarpeellista, mutta se jää massiivisen pysyvän leikkauksen varjoon.

Viime aikoina käyty keskustelu ammatillisten oppilaitosten opetusresursseista on osoittanut, että leikkaukset olisi pitänyt toteuttaa strategisemmin reformin yhteydessä ja useammalle vuodelle jaksottaen siten, että ne olisivat aiheuttaneet mahdollisimman vähän haittaa ammatillisen koulutuksen uudistamiselle.

Opettajan työ on reformin myötä muuttunut oleellisesti. HOKS (henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma) -prosessin selkiyttäminen opetushenkilöstölle sekä opetushenkilöstön osaamisen kehittäminen vaativat lisää panostusta. Opetus- ja ohjaushenkilöstö tarvitsee laaja-alaista ajattelua, toimintaa ja tietämystä nähdäkseen koko uudistuneen ammatillisen koulutuksen tarjoamat palvelut ja tehtävät sekä sen tarjoamat mahdollisuudet. Osaamisperusteisuuden todellinen ymmärtäminen on toiminnan keskeinen kulmakivi. Opettajan on aidosti tunnettava tutkintojen perusteet ja ymmärrettävä niiden työelämävastaavuus.

Huoltajien sitouttaminen HOKS:n kautta on erityisen tärkeää alaikäisten opiskelijoiden osalta, ja se tätä kautta vahvistaa alaikäisten opiskelijoiden huoltajien sitouttamista koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön. Opiskelijoiden yhteisöllisyyttä on vahvistettava, ja on huomioitava myös kasvatukselliset näkökulmat. Liiallinen henkilökohtaistaminen ei ole perusopetuksen päättäneille kasvun ja kehityksen näkökulmasta pelkästään hyvä asia.

Työpaikalla tapahtuva oppiminen edellyttää osaavien työpaikkaohjaajien riittävän määrän kouluttamista työelämään. Kouluttamisen myötä työpaikoilla on osaavaa ohjaushenkilöstöä, mikä edesauttaa työpaikkaohjaajien ymmärrystä erilaisten opintopolkujen kautta ohjautuvien opiskelijoiden oppimistavoitteiden suunnittelussa ja ohjaamisessa.

Ammatillisen koulutuksen reformin tärkein tavoite tulisi olla koulutuksellisen eriarvoisuuden vähentäminen — ei sen lisääminen luomalla eriarvoisuuden syntymiselle sokeita rakenteita.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 2

Ammatillisessa koulutuksessa on jo nyt vähennetty lähiopetuksen määrää valtavasti, mikä heikentää opetuksen laatua. Vielä 1990-luvulla oppilaat saivat lähiopetusta täyden työviikon, 38 tunnin verran. Tänä päivänä ollaan jo monin paikoin 28 tunnin alapuolella. Ammattiin valmistuvat eivät siis saa enempää opetusta kuin peruskoululaiseltaan. Laajat leikkaukset tulevat väistämättä näkymään ammatillisen koulutuksen laadussa ja näin myös nuorten ammattitaidossa.

Mielestämme sivistysvaliokunnan olisi pitänyt kiinnittää enemmän huomiota HOKSeissa ilmenneisiin ongelmiin. Esitämme, että sivistysvaliokunta edellyttää, että OKM huolehtii ohjaus-, seuranta- ja muilla toimin siitä, että jokaiselle nuorelle tehdään HOKS ja sen päivittäminen toteutuu lain edellyttämässä muodossa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme lisäksi valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjettiperusteisesti 190 000 000 euroa momentille 28.90.30 ammatillisen koulutuksen leikkauksen perumiseksi ja 11 200 000 euroa momentille 29.20.30 indeksileikkauksen peruminen ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin.

Maksuton toinen aste ja oppivelvollisuuden pidentäminen

Suomi oli koulutuksen mallimaa vielä 2000-luvun alussa. Nuorten oppimistulokset olivat erinomaisia ja suomalaisten koulutustaso oli nousussa. Sen jälkeen menestys on hiipunut. Kansainvälisessä vertailussa suomalaisten nuorten koulutustaso on 2000-luvulla pudonnut maailman kärjestä kehittyneiden maiden keskikastiin. Koko työikäisen väestön koulutustason osalta vertailu on synkempi. Suomalaisen työvoiman koulutustason nousu tulee pysähtymään lähivuosina, 20 vuotta ennen muita kehittyneitä maita.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän menestys on heikentynyt samanaikaisesti, kun yhteiskunnan ja työelämän muutos edellyttäisivät kaikilta suomalaisilta yhä enemmän ja yhä parempaa osaamista. Työelämässä tarvittavien taitojen merkitys korostuu entisestään.

Jokainen nuori tarvitsee riittävät tiedot ja taidot muuttuvassa maailmassa pärjäämiseen. Kyse on ennen kaikkea mahdollisuudesta työelämässä menestymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Tällä hetkellä toisen asteen koulutuksesta syrjäytyminen ennustaa korkeasti koulutettuihin verrattuna heikompaa terveydentilaa, useampia työttömyysjaksoja sekä merkittävästi lyhyempää työuraa. Tämä kehitys saattaa edelleen voimistua työelämän osaamisvaatimusten kasvun myötä.

Opiskelun jatkamisen toisella asteella tulee olla kaikkien perusasteen päättävien nuorten oikeus. Myös erityistä tukea tarvitsevilla vammaisilla sekä muilla tuen tarpeessa olevilla on oikeus toisen asteen opintoihin. Opinto-ohjauksella on ratkaiseva rooli jatko-opintoihin hakeutumisessa. Nuoren on tärkeää saada ohjausta eri ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen vaihtoehdoista. On myös tärkeää tunnistaa ja tarjota moniammatillista tukea niille nuorille, joilla ei ole edellytyksiä siirtyä suoraan peruskoulusta toisen asteen tutkintoa suorittamaan. Erityisen tärkeää ohjaus on niille nuorille, joiden lähipiirillä ei ole opiskeluun liittyvää tietoa tai jotka eivät saa tukea kotoa koulutusvalintojen tekemiseen.

Jotta oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa, tulee meidän yhteiskuntana pystyä vaatimaan nuorilta panostamista omaan osaamiseensa ja tarjota tukea tämän tavoitteen saavuttamiseksi. Tä-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2

män vuoksi oppivelvollisuus tulee pidentää kattamaan toisen asteen koulutus. Oppivelvollisuuden pidentyessä toisen asteen koulutuksen maksuttomuus toteutuu.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme lisäksi valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjettiperusteisesti 10 000 000 euroa momentille 29.10.30 ja 10 000 000 euroa momentille 29.20.30 oppivelvollisuuden pidentämiseen ja maksuttomaan toisen asteen koulutukseen.

Korkeakoulut

Jopa 1990-luvun lamavuosina hallitus panosti korkeakoulutukseen, tutkimukseen ja innovaatioihin. Nyt korkeakoulutuksen perusrahoitus on laskenut jo vuoden 2009 tasolle. Opetuksesta ja tutkimuksesta leikattu euro supistaa taloutta ja työpaikkojen määrää kuuden euron verran yhteiskunnassa.

Muissa Pohjoismaissa sekä esimerkiksi Saksassa panostetaan voimakkaasti tällä hetkellä tutkimukseen, joten on hyvin suurena vaarana, että Suomi jää pysyvästi jälkeen korkeakoulutuksessa ja tutkimuksessa kilpailijamaihin verrattuna.

Korkeakoulujen käytännönläheinen ja opetukseen integroitu TKI-toiminta, joka kohdistuu kunkin alueen omaan työelämään sekä yhteiskunnan ja yritysten kilpailukyvyyn ja innovaatioiden kehittämiseen, tulee saada entistä näkyvämmäksi ja sitä tulee aiempaa vahvemmin hyödyntää. Se tarvitsee tuekseen myös riittäviä rahoitusvälineitä ja käytössä olevan innovaatioasetelin lisäksi muutakin. Erityisen tärkeää tutkimus- ja innovaatiotoiminnan tukeminen on juuri nyt alueilla, joilla on nähtävissä positiivisen rakennemuutoksen aiheuttamaa taloudellista kasvua.

Lisäksi korkeakoulujen tulee pystyä vastaamaan nopeasti ja joustavasti alueidensa työvoiman tarpeeseen. Erityisesti insinööri- ja diplomi-insinöörikoulutusta tarvitaan useilla alueilla nykyistä enemmän.

Useat kansainväliset arvioinnit ovat osoittaneet, että suomalaisessa tutkimus- ja innovaatiojärjestelmässä suurimmat ongelmat ovat nimenomaan soveltavan tutkimuksen, innovaatioiden edistämisen ja työ- ja elinkeinoelämäyhteistyön rahoituksessa ja kannustimissa. Lisäksi kapeikot osaan työvoiman tarjonnassa uhkaavat jo hidastaa kasvua joillain toimialoilla ja alueilla.

Kansainväliset vertailut ovatkin jo pitkään osoittaneet, että Suomi on jäämässä jälkeen sekä nuorten että työikäisen väestön osaamisessa ja koulutustasossa. Tilastokeskuksen mukaan vuonna 2015 korkeimmin koulutettuja olivat 40–44-vuotiaat, joista 46 prosentilla oli korkea-asteen tutkinto. Ikäryhmässä 35–39-vuotiaat vastaava osuus oli 45 ja ikäryhmässä 30–34-vuotiaat 40 prosenttia.

Samanaikaisesti koulutustason nousu on lakannut ja Suomi on vajonnut tältä osin OECD-maiden keskikastiin. PISA-tulokset viittaavat nuorison perusvalmiuksien heikentymiseen ja heikosti suoriutuvien osuuden kasvuun. Suomessa nuorten ikäluokkien osaamisen arvioidaan yleisemminkin olevan laskussa.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 2

Niin sanottu hakijasuma toisen ja kolmannen asteen opintojen välissä hidastaa opintojen aloittamista joskus useilla vuosilla. Hakijasuman purkamiseksi ja suomalaisten koulutustason nostamiseksi korkea-asteen koulutuksen aloituspaikkoja tulee lisätä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 20 600 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoittamiseen ja 43 700 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toiminnan rahoittamiseen ja 10 000 000 euroa momentille 29.40.50 korkea-asteen aloituspaikkojen lisäämiseen.

Nuorisotakuu

Hallitus on ajanut nuorisotakuun alas ja korvannut sen yhteisötakuulla, joka on yksi sen kärkihankkeista. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että nuorisotakuulta viedään jopa 96 % rahoituksesta. Tässä, kuten niin monessa muussakin asiassa, hallituksen kärkihanke toimii sumuverhona, jolla yritetään kätkeä se tosiasia, että toimiva järjestelmä ajetaan pelkästään ideologisista syistä alas ja tilalle tarjotaan murusia. Tähän kärkihankkeeseen on varattu koko vaalikaudelle 10 miljoonaa euroa.

Nuorten aikuisten osaamisohjelma päättyy hallituksen päätöksen mukaisesti tämän vuoden lopussa. Hallitus ei näytä panostavan nuorisotakuun toteuttamiseen ja työllisyysasteen nostamiseen, vaan päinvastoin luopuu peruskoulun varaan jääneiden osaamistason nostamisesta. Vieläkin 100 000 alle 30-vuotiaalta nuorelta aikuiselta puuttuu toisen asteen tutkinto. Työllisyysasteen nosto on mahdollista toteuttaa takaamalla kaikille vähintään toisen asteen tutkinto, jolloin jokaisella on mahdollisuudet ylläpitää ja kehittää osaamistaan ja yleissivistystään iästä, sukupuolesta ja varallisuudesta riippumatta.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 20 000 000 euroa momentille 29.20.33 nuorten aikuisten osaamisohjelmaan.

Opintotuki

Hallituksen opintotukileikkauksien vaikutukset ovat pitkällä aikavälillä noin 122 milj. euroa. Opintososiaaliset edut ovat osa sosiaaliturvaa, eivät opiskelijoiden palkkaa. Etuuksien tarkoitus on tarjota kaikille mahdollisuus täysipäiväiseen opiskeluun. Jotta tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet toteutuisivat, tulee opintososiaalisen tukijärjestelmän olla kunnossa ja opintotuen olla indeksiin sidottu. Jo nykyisellään opintoraha on tasoltaan erittäin matala, ja varsinkin kaikista heikoin toisen asteen opiskelijan tuki ei riitä turvaamaan perustoimeentuloa. Opintorahan tason jäädessä jälkeen yleisestä kustannustason noususta joutuvat opiskelijat osallistumaan entistä enemmän palkkatyöhön opintojen ohella, jolloin opiskeluajat pitenevät. Tämä ei ole linjassa hallituksen kaavailemien opintoaikojen lyhentämisen kanssa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 105 400 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahaleikkauksen palauttamiseen.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2

Taide ja kulttuuri

Suomessa taiteilijoiden taloudellinen asema on heikko. Erityisesti tämä koskee kuvataiteilijoita. Taiteilijoiden toimeentulon kannalta on välttämätöntä kehittää työllistäviä rakenteita.

Suomalaisen hyvinvointipolitiikan voidaan nähdä olevan tilanteessa, jossa sen uusiutuminen on välttämätöntä. Uutta sisältöä on alettu hakea taiteesta ja kulttuurista. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointia edistävä vaikutus on huomattu: ihmisen kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ei riitä vain terveys ja toimeentulo, vaan ihminen tarvitsee jokapäiväiseen elämäänsä myös taidetta ja yhteyttä omaan luovuuteensa. Tutkimukset osoittavat, että sosiaalinen osallistuminen ja kulttuurin harrastaminen edistävät terveyttä ja pidentävät ikää vähintään yhtä tehokkaasti kuin aktiivinen liikunta, laihduttaminen, tupakoinnin lopettaminen tai matalat kolesteroliarvot.

Teattereiden, orkestereiden ja museoiden merkitys koko maan kattavan kulttuuritarjonnan, saatuuden ja kansankunnan yhteisen muistin kannalta on merkittävä. Toistuvilla leikkauksilla on ollut huomattava negatiivinen vaikutus kulttuurilaitosten työllisyyteen ja tuotantoon. Lisärahoituksen turvin pystytään vahvistamaan merkittävästi esittävän taiteen ja museualan toimintaa. Sosiaalidemokraatit haluavat myös, että kulttuurin valtionosuusjärjestelmä tulee uudistaa siten, että se ottaa huomioon taidekentän ja yhteiskunnan muutokset. Lisärahoituksella kyetään myös ratkaisemaan kestäväällä tavalla laajasti julkisuutta saanut kysymys Tampereen Työväen Teatterin kohalosta sekä rahoitusjärjestelmään tulossa olevan Tanssin talon riittävä rahoitustaso.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 12 000 000 euroa momentille 29.80.31 museoiden, teattereiden ja orkestereiden valtionosuuteen.

Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksu

Hallitus on esittänyt, että budjetin kautta rahoitettua yksityisen kopioinnin hyvitysmaksua alennetaan nykyisestä 11 miljoonasta vuonna 2019 yhdeksään miljoonaan euroon.

On syytä todeta, että opetus- ja kulttuuriministeriön Taloustutkimus Oy:llä teettämien vuosittaisen hyvitysmaksututkimusten mukaan yksityisen kopioinnin aleneminen on taittunut ja kääntynyt jopa lievään nousuun. Tutkimusten mukaan vuonna 2017 kopioitiin 241—261 miljoonaa ja vuonna 2018 puolestaan 242—264 miljoonaa teosta yksityiseen käyttöön. Näin ollen hyvitysmaksujen alentamiselle ei ole perustetta. Luoville aloille yksityisen kopioinnin hyvitys eli hyvitysmaksu on tärkeä.

Edellä olevan perusteella ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitiperusteisesti 2 000 000 euroa momentille 29.80.41 yksityisen kopioinnin hyvitykseen.

Järjestöjen merkitys kansalaisyhteiskunnalle

Kansalaisyhteiskunnan tilaan on alettu maailmanlaajuisesti kiinnittää huomiota osana demokratiaa, ihmisoikeuksia, osallisuutta ja hyvinvointia. Euroopan yhteisössäkin tunnustetaan voittoa ta-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2

voittelemattomien kansalaistoimijoiden, palveluntarjoajien ja vapaaehtoistyöntekijöiden merkitys kansalaisaktiivisuuden ilmentäjinä.

Kansalaisaktiivisuudella voidaan edistää osallisuutta, paikallisyhteisöjen sosiaalista koheesiota ja sukupolvien välistä vuorovaikutusta. Toiminta edistää EU:n kestävästä kehityksestä, työllisyyttä, sosiaalista oikeudenmukaisuutta, talouskasvua ja ympäristön laatua. Myös Suomessa on kannettu huolta demokratian ja kansalaisyhteiskunnan tilasta kaikkien muutosten keskellä. Mitä monimuotoisempi kansalaisyhteiskunta on, sen paremmat valmiudet sillä on selviytyä kriiseistä.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitaperusteisesti 1 700 000 euroa momentille 29.80.50 valtionavustukseen järjestöille.

Vapaa sivistystyö ja kotouttaminen

Kansanopistojen vuosio opiskelijoista yli 15 % eli lähes 2 000 on tällä hetkellä maahanmuuttajia. Heistä valtaosa on kotouttamislain mukaisissa koulutuksissa, jotka rahoitetaan vapaan sivistystyön valtionosuuksilla. Kansanopistot eivät kuitenkaan voi periä näiltä kurssilaisilta opiskelijamaksuja, kuten muilta vapaan sivistystyön koulutusten opiskelijoilta. Valtionosuuden ja todellisten kustannusten eroa on voitu kattaa opintotukivastuuksilla, mutta vain vähäisessä määrin ja vain osassa opistoja.

Turvapaikanhakijoiden määrän noustessa ennennäkemättömän suureksi tulee maahanmuuttajien kotouttamisen edistämiseksi suunnata lisärahoitusta voimakkaasti.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitaperusteisesti 1 000 000 euroa momentille 29.30.30 kansanopistojen opintotukivastuuseen.

Opintoraha

Opintososiaaliset edut ovat osa sosiaaliturvaa, eivät opiskelijoiden palkkaa. Etuuksien tarkoitus on tarjota kaikille mahdollisuus täysipäiväiseen opiskeluun. Jotta tasa-arvoiset opiskelumahdollisuudet toteutuisivat, tulee opintososiaalisen tukijärjestelmän olla kunnossa ja opintotuen olla indeksiin sidottu. Opintoraha on tasoltaan erittäin matala, ja varsinkin kaikista heikoin toisen asteen opiskelijan tuki ei riitä turvaamaan perustoimeentuloa. Opintorahan tason jäädessä jälkeen yleisestä kustannustason noususta joutuvat opiskelijat osallistumaan entistä enemmän palkkatyöhön opintojen ohella, jolloin opiskeluajat pitenevät.

Tämä ei ole linjassa hallituksen kaavailmien opintoaikojen lyhentämisten kanssa. On selvää, että opintorahan raju leikkaaminen heikentää pidemmällä aikavälillä opintotuen riittävyyttä ja voi vaikuttaa perustuslaissa turvattuun mahdollisuuteen saada varattomuudesta huolimatta kykyjensä ja tarpeidensa mukaisesti opetusta, kun kustannustaso nousee.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotamme valtion vuoden 2019 talousarvioon lisättäväksi budjetitaperusteisesti 105 400 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahaan.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitämme, että valtiovarainvaliokunta budjettiperusteisesti lisää

21 600 000 euroa momentille 28.90.30 päivähoidossa olevien yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien suhdeluvun muuttamiseen 1/7:ään ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden rajaamisen peruuttamiseen,

15 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen sekä perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon suunnattuun avustukseen,

10 000 000 euroa momentille 29.10.30 yleissivistävän opetuksen käyttökustannuksiin,

10 000 000 euroa momentille 29.10.30 maksuttomaan toiseen asteen koulutukseen ja opivelvollisuuden pidentämiseen,

10 000 000 euroa momentille 29.20.30 maksuttomaan toiseen asteen koulutukseen ja opivelvollisuuden pidentämiseen,

12 000 000 momentille 29.10.30 harrastuslupaukseen,

11 200 000 euroa momentille 29.20.30 ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin,

190 000 000 euroa momentille 28.90.30 ammatillisen koulutuksen leikkausten perumi-
seen,

20 000 000 euroa momentille 29.20.33 nuorten aikuisten osaamisohjelmaan,

10 000 000 euroa momentille 29.40.50 korkea-asteen aloituspaikkojen lisäämiseen,

20 600 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toiminnan rahoittamiseen,

43 700 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toiminnan rahoittamiseen,

105 400 000 euroa momentille 29.70.55 opintorahaleikkauksen palauttamiseen

12 000 000 euroa momentille 29.80.31 museoiden, teattereiden ja orkestereiden val-
tionosuuteen,

2 000 000 euroa momentille 29.80.41 yksityisen kopioinnin hyvitykseen,

1 700 000 euroa momentille 29.80.50 valtionavustukseen järjestöille,

1 000 000 euroa momentille 29.10.20 kansanopistojen opintoseteliavustukseen, ja

että valtiovarainvaliokunta muutoin ottaa huomioon, mitä edellä on esitetty.

**Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 2**

Helsingissä 19.10.2018

Eeva-Johanna Eloranta sd
Jukka Gustafsson sd
Pilvi Torsti sd

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 3

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 3

Perustelut

Hallitus on kaudellaan tehnyt merkittäviä leikkauksia koulutukseen, tutkimukseen sekä kulttuuriin. Hallituksen koulutuspolitiikka on epäjohdonmukaista ja sivistystä heikentävää. Koulutus on suomalaisen tasa-arvoisen yhteiskunnan perusjalka. Hallitus on leikannut kaikilta opintoasteilta ja vauhdittanut eriarvoistumista yhteiskunnassamme. Siksi vihreät esittävät vaihtoehtobudjetisään koulutukseen, tutkimukseen ja kulttuuriin merkittäviä lisäpanostuksia.

Hyvä ja laadukas koulutus on pohja, jonka päälle rakennamme suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan, kansalaistemme hyvinvoinnin, työllisyyden ja pärjäämisen elämässä. Tällä hallituskaudella tehdyt leikkaukset ovat tutkitusti heikentäneet kaikista heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuutta kouluttautua. Oppimismahdollisuudet ovat eriytyneet muun muassa sukupuolen, alueiden ja sosioekonomisen taustan mukaan.

Hallituksen tehtävä on varmistaa, että opetuksen tarjoajien perusasiat ovat kunnossa, ja sen jälkeen innovoida ja kehittää. Hallitus on leikannut kovalla kädellä perusrahoituksesta kaikilla koulutusasteilla, ja tilalle on tarjottu haettavaksi valtionavustusta kehitystyöhön. Tämä on asettanut kunnat eriarvoiseen asemaan, kun osalla on tarvittavat henkilöresurssit hakemusten täyttämiseen ja osalla ei. Jos peruspohja ei ole kunnossa, mikään kärki- tai uudistushanke ei saavuta tavoitteitaan. Kehitystyö on tärkeää ja tervetullutta, mutta sen hintana ei voi olla yhdenvertaisten mahdollisuuksien ja oppimisen heikkeneminen. Monet niistä tavoitteista, joita asetamme erilaisille kehityshankkeille, toteutusivat jo sen kautta, että koulutuksen huippuammattilaisillamme olisi todelliset mahdollisuudet toteuttaa osaamistaan.

Eriarvoistuminen on kiihtynyt sekä alueellisesti että opiskelijaryhmien välillä. Aikaisemmin eriarvoisuuden päätrendi oli se, että hyvin toimeentulevista perheistä tulevat lapset ja nuoret ottivat etumatkaa muihin. Tällä hallituskaudella kaikista heikoimmassa asemassa olevat on tiputettu kyydistä. Kun vähiten resursseja omaavalta ryhmältä tippuu pohja ja yhdenvertainen mahdollisuus kouluttautua, kokonainen ihmisryhmä lukitaan ulos hyvinvointiyhteiskunnasta.

Eriarvoistumiskehityksessä korostuu kaksi trendiä: jo pidempään merkille pantu suurten syrjäseutujen huono-osaisuus sekä kaupunkien heikkenevät alueet.

Jatkuvan oppimisen edellytys on, että se huomioidaan joka koulutusasteella. Tässä yhteydessä on tärkeä huomioida mahdolliset syrjäyttävät rakenteet ja muu yhteiskunnallinen asema, joka voisi heikentää yksilön mahdollisuuksia edetä eri opintopoluilla. On tärkeää mahdollistaa sisäänpääsyväylät kaikille koulutusasteille, jotta korkeakoulutus voi todellisuudessa olla avoin kaikille. Yhteiskunnan tulee tukea täydentävien koulutuskokonaisuuksien tarjontaa, tehdä jatkuvasta oppimisesta houkuttelevaa myös koulutuksen järjestäjille ja luoda elinikäiseen oppimiseen kannustavat toimeentuloturvan elementit.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 3

Varhaiskasvatus

Laadukas varhaiskasvatus tukee elinikäistä oppimista ja koulussa tarvittavia valmiuksia sekä ehkäisee syrjäytymistä ja ylisukupolvista huono-osaisuutta. Kansainvälisissä tutkimuksissa varhaiskasvatus on todettu tuloksellisimmaksi ja kustannustehokkaimmaksi keinoksi lasten hyvinvoinnin ja kehityksen varmistamiseen.

Subjekttiivisen päivähoito-oikeuden rajausta ei ole ennakkoidusti tuonut niitä säästöjä, joita sen tavoitteeksi asetettiin. Päivähoito-oikeuden rajaaminen on lisännyt sääntelyä, byrokratiaa ja kuntien hallinnollisia kustannuksia, mikä on vastoin hallituksen tavoitteita vähentää byrokratiaa ja karsia sääntelyä. Lukuisat kunnat ovat omilla päätöksillään säilyttäneet subjekttiivisen päivähoito-oikeuden.

Lasten vaihtuvuus on aiheuttanut ryhmissä levottomuutta, ja henkilökunta on väsynyt. Rajausta jättää ulkopuolelleen kokopäiväisestä varhaiskasvatuksesta hyötyviä ja sitä tarvitsevia lapsia. Tutkimusten mukaan subjekttiivinen päivähoito-oikeus tasaa koulutukseen ja tulotasoon liittyvää yhteiskunnallista epätasa-arvoisuutta ja ennaltaehkäisee olemassa olevien ongelmien syvenemistä. Se on yksi tärkeimmistä lastensuojelun avohuollon tukitoimista, ja sen rajaaminen voi kasvattaa lastensuojelun kustannuksia.

Lapsen oikeus varhaiskasvatukseen ei voi olla riippuvainen hänen vanhempiensa työmarkkina-asetuksesta. Kyse on ensisijaisesti lapsen oikeudesta, ei vanhemman. Samalla subjekttiivinen päivähoito-oikeus kuitenkin tukee perheitä, työnantajia ja laajemmin koko yhteiskuntaa sekä jakaa hoivastuuta tasaisemmin edistäen samalla työelämän tasa-arvoa.

Peruskoulu

Peruskoulun tulee antaa kaikille lapsille ja nuorille sivistystä, kasvatusta, taidot ja innostuksen oppia sekä jatko-opiskeluvalmiudet. Jotta tästä pystytään huolehtimaan, tulee opettajilla olla aikaa jokaiselle lapselle ja nuorelle. Tärkein syy koulupudokkuudelle peruskoulusta toiselle asteelle siirryttäessä on opiskelumenestys peruskoulussa. Toisaalta tuki oppimisvaikeuksista kärsivälle peruskoulun aikana tukee myös toisen asteen tutkinnon suorittamista. Tarjoamalla kaikille lapsille hyvän peruskoulukokemuksen me ennaltaehkäisemme syrjäytymistä kustannustehokkaasti. Samaan aikaan huoli nuorten ja erityisesti poikien lukutaidosta ja muista oppimisen taidoista sekä heidän tulevaisuutensa näkymistä on noussut jälleen vahvasti yhteiskunnalliseen sekä poliittiseen keskusteluun. Tässä keskustelussa yhtenä keskeisimmistä tekijöistä syrjäytymisen ehkäisyssä nimetään lukutaito, lukemisen ja kirjallisuuden merkitys.

Hallituksen tekemät leikkaukset ovat johtaneet kierteeseen, jossa rehtorien väsyminen vaikuttaa vuorostaan opettajien ja lopulta oppilaiden jaksamiseen. Vuosi vuodelta vähenevä perusrahoitus kasvattaa oppimiseroja koulujen ja alueiden välillä. Positiivinen diskriminaatio eli ylimääräisten resurssien osoittaminen alueille ja kouluihin, jotka niitä eniten tarvitsevat, on todettu erittäin tehokkaaksi tavaksi pidentää lasten myöhempää koulutaivalta. Meidän tulee tehdä aiheesta enemmän tutkimusta ja kehittää kriteerejä, joiden avulla ylimääräiset resurssit saadaan osoitettua entistä paremmin.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 3

Yleissivistävään koulutukseen valmistava koulutus ja ryhmäkoko- sekä laaturahat ovat merkittäviä yhdenvertaisuutta edistäviä resursseja. Perusopetuksen valmistava opetus edistää kotoutumista ja parantaa erilaisista taustoista tulevien oppilaiden peruskoulutaipaleen alkua. Valmistavaan opetukseen satsaaminen helpottaa kaikkien peruskoulussa opiskelevien ja opettavien arkea.

Ryhmäkokoja pienentävillä määrärahoilla opetuksen järjestäjä on voinut palkata resurssiopettajia jakotuntien lisäämiseen sekä samanaikaisopetukseen. Niillä on siis palkattu oikeita opettajia heikommin pärjävien oppilaiden tueksi, edistetty oppimista ja parannettu opetuksen laatua. On kaikkien lasten etu, kun ryhmäkoot ovat riittävän pieniä, koska se mahdollistaa yksilöllisen kohtaamisen.

Yleissivistävän koulutuksen laaturahat on käytetty esi- ja perusopetuksen toimintakulttuurin pedagogiseen kehittämiseen, kouluviihtyvyyttä lisäävien oppilasprojektien hankintoihin sekä kodin ja koulun yhteistyön tiivistämiseen tähtääviin toimenpiteisiin. Lisäksi rahoja on käytetty opetuksen järjestäjien kouluttamiseen digitaalisten työkalujen käyttämiseen opetuksessa.

Toisen asteen opintojen maksuttomuus

Pelkällä peruskoululla ei pärjää nykyisillä työmarkkinoilla, ja kouluttamattomuus kasvattaa syrjäytymisriskiä. Jopa 15 prosenttia suomalaisista ei ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 24 ikävuoteen mennessä. Yhdenkään nuoren ei tulisi joutua luopumaan opintien jatkamisesta perheen taloudellisen tilanteen vuoksi. Erityisesti pienituloisten yksinhuoltajaperheiden lapset ovat vaarassa pudota pois toisen asteen opinnoista, koska perheellä ei ole varaa koulukirjoihin, tietokoneeseen tai muihin oppimateriaaleihin. Suurella osalla toisen asteen opiskelijoista taloudellinen tilanne on vaikuttanut opintojen keskeyttämiseen ja opiskelupaikan valintaan. Tämä vahvistaa entisestään koulutuksen periytyvyyttä. Kaikille nuorille on turvattava toisen asteen koulutus, ja toisen asteen koulutuksesta on tehtävä aidosti maksutonta.

Opetus on toisella asteella maksutonta, mutta opiskelijan on lukiossa ja ammatillisissa oppilaitoksissa itse hankittava opinnoissa välttämättömät opiskelumateriaalit. Lukion ja ammatillisen koulutuksen kustannukset ovat nyt monelle kohtuuttoman kalliit. Lukion suorittamisen kokonaiskustannusten on arveltu nousevan jopa 2 600 euroon, ja jotkut ammatilliset tutkinnot voivat olla sitäkin kalliimpia.

Hallitus on budjettiesityksessään ehdottanut opintotuen oppimateriaalilisää, joka kohdentuisi kaikista vähävaraisimmille opiskelijoille. Ehdotus on oikeansuuntainen, mutta toimenpiteenä riittämätön. Ehdotetun kaltaisena oppimateriaalilisä ei riitä kattamaan ylioppilastutkinnon kustannuksia. Lisäksi se on kuukausittain maksettava etuus, jolloin apu koulutarvikkeiden hankintaan jää laihaksi. On kestävämpiä, että alaikäiset nuoret joutuvat ottamaan opintolainaa hankkiakseen välttämättömät koulutarvikkeet. Siksi tarvitsemme aidosti maksuttoman toisen asteen koulutuksen, jossa jokaiselle opiskelijalle kustannetaan opiskelussa vaadittavat kirjat ja työvälineet.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisesta koulutuksesta leikkaaminen on leikkaamista nuorten tulevaisuudesta. Laadukas ammatillinen koulutus antaa valmiudet jatko-opintoihin, työelämään ja ammattiin. Ammatillista

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 3

koulutusta, kuten koulutusta yleensä, on tarpeen uudistaa, mutta kehittämistyö vaatii aina aikaa ja resursseja. Amisreformi on toteutettu leikkaamalla ensin ja uudistamalla sen jälkeen. Järjestys on väärä. Vihreät yhtyy valiokunnan näkemykseen siinä, että reformia on tuettava riittävän suurilla panostuksilla: vaikka hallitus on kohdentanut reformiin määrärahaa, summat ovat murto-osia siitä, kuinka paljon ammatillisesta koulutuksesta on yhteensä leikattu. Reformirahojen lisäksi tarvitaan kestävä ja ennakoitavaa perusrahoitusta.

Hallituksen lähes 200 miljoonan euron leikkaukset ovat jo johtaneet irtisanomisiin ja vähentäneet lähiopetuksen määrää. Opetushallituksen selvityksen (2018) mukaan koulutuksen keskeyttäneiden määrä on kasvanut ammatillisessa koulutuksessa viime vuosina noin kolmella prosenttiyksiköllä ja on nyt 11,4 %. Hallitus ei saa jättää nuoria yksin, vaan on varmistettava, että lähiopetuksen myötä estetään syrjäytymisen polku ja pidetään mukana muutkin kuin vain kaikkein omatoimisimmat opiskelijat.

Lähiopetuksen, opinto-ohjauksen, muun opettajan antaman ohjauksen ja opetustarjonnan määrää on vähennetty radikaalisti. Koulutuksen kehittäminen työelämäpainotteisemmaksi on sinänsä hyväksyttävää, mutta se ei toimi kaikkien opiskelijoiden kohdalla. Opiskelijalle on turvattava mahdollisuus lähiopetukseen ja pedagogiseen tukeen. Ammatillisen koulutuksen laadun turvaamiseksi ja eriarvoisuuden vähentämiseksi hallituskauden aikana toteutetut leikkaukset ammatilliseen koulutukseen on peruttava.

Budjetissaan hallitus kaavailee jopa 1 000 opiskelijavuoden lisäystä ammatilliseen koulutukseen. Aloituspaiikkojen lisääminen on kannatettava ajatus, mutta pelkkä opiskelijavuosien tai paikkojen lisääminen ei yksin riitä — on annettava myös riittävät resurssit, yksilöllistä opinto-ohjausta ja tukea. Esimerkiksi nuorten aikuisten osaamisohjelma on onnistunut esimerkki siitä, miten nuorisotakuun tuella koulutuksen ulkopuolella olevia nuoria on saatu opintojen alkuun. Hallitus on kuitenkin kaudellaan lakkauttanut kyseisen ohjelman ja lisääkin nyt opiskeluvuotia ammatillisiin oppilaitoksiin ilman nuorisotakuuta.

Nivelvaiheet

Peruskoulun päättyessä opiskelijat ovat erityisen herkässä nivelvaiheessa, joka on yhteydessä syrjäytymisen riskiin. Tässä tärkeässä taitekohdassa opiskelija tekee päätöksiä, joilla on merkitys hänen mahdolliselle opintosuunnalleen ja työllistymiselleen. Nuoren pitää löytää elämälle oikea suunta. Peruskoulun opinto-ohjauksella ja toisen asteen koulutuspaikkojen määrällä on merkittävä vaikutus siihen, jatkaako nuori koulutiellä.

Kun nuori päättää peruskoulun, yhteys tuttuun opinto-ohjaajaan katkeaa ja yhteistyö uuden opinto-ohjaajan kanssa alkaa vasta toisella asteella. Tämä kasvattaa riskiä koulupudokkuuteen. Peruskoulun päättävälle nuorille tulisikin säätää oikeus tukiopinto-ohjaukseen, jossa hän saa yksilöllistä opinto-ohjausta siirtymävaiheen yli. Tukiopinto-ohjaus alkaisi yläkoulussa ja jatkuisi toisen asteen ensimmäisen vuoden loppuun asti. Tämä ei toteudu nykyisen tukiopinto-ohjauksen resursseilla.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 3

Korkeakoulut ja tutkimus

Korkeakouluilta on jo leikattu viime hallituskausilla, ja hallinnollista säästämistä ei ole enää tehtävissä. Pitkäjänteinen ja vakaa rahoitus mahdollistaa korkeakouluissa tehtävän tutkimuksen ja suomalaisen osaamisen kehittymisen. Jotta Suomi pärjäisi vastaisuudessaakin globaaleilla markkinoilla, meidän on panostettava korkeatasoiseen koulutukseen ja tutkimukseen. Tilannetta pahentaa se, että perusrahoituksen lisäksi rahoituksen turvaavat indeksit on jäädytetty ja niihin kohdistuvat kilpailukyky sopimuksesta aiheutuneet leikkaukset. Lisäksi yliopistojen apteekkikompensointi on poistettu. Ammattikorkeakoulut ja yliopistot tarvitsevat rahoituksen tasokorotuksen, jossa on huomioitu kaikki tehdyt indeksileikkaukset ja muut edellä mainitut kiristykset.

Ammattikorkeakoulujen valtion rahoitus on ollut voimakkaasti aleneva (yli 22 %) kuuden viime vuoden aikana, ja indeksikorotukset ammattikorkeakoulujen perusrahoitus pohjaan ovat jääneet vuodesta 2012 alkaen toteutumatta. Hallitus on panostanut ammattikorkeakouluihin kärkihankkeiden kautta, mutta näillä toimenpiteillä ei korjata perusrahoituksen tasoa eikä pitkäjänteistä talouden suunnittelua ja toimintaa ammattikorkeakouluissa. Opiskelijat tarvitsevat kannustavia ja eteenpäin ohjaavia opettajia ja henkilökunta työlleen vakaan rahoituksen ja tuen. Leikkaukset yliopistojen perusrahoitukseen ovat suoraan pois tutkimuksesta, opetuksesta ja tukipalveluista ja sitä kautta heikentävät ratkaisevasti yliopisto-opiskelijoiden mahdollisuutta suoriutua opinnoistaan hyvin. Säästöjen vaikutus näkyy jo yliopistojen toiminnassa ja henkilökunnan jokapäiväisessä työssä. Pitkäjänteinen ja vakaa rahoitus mahdollistaa yliopistoissa tehtävän huippuluokan tutkimuksen ja suomalaisen osaamisen ja sivistyksen kehittymisen.

Ensi vuoden budjetissa hallitus on kasvattamassa tutkimus- ja innovaatorahoitusta merkittävästi. Investointi on hyvä, mutta se ei sellaisenaan kohdistu yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen perusrahoitukseen, vaan kyseessä on jälleen yksi haettavan rahoituksen muoto. Tutkijat ovat pitkän hallituskautta tuoneet esille, kuinka jatkuvat rahoituksen hakukierrokset ovat pois varsinaisesta tutkimustyöstä ja sen laadusta. Pitkäjänteinen ja laadukas tutkimus hyötyy kestävästä ja ennakoitavasta perusrahoituksesta. Siksi korkeakoulut ja valtion tutkimuslaitokset tarvitsevat korotuksen rahoitukseensa.

Kulttuuri ja taide

Kulttuuri on sivistyksellinen perusoikeus. Oikeus omaan kulttuuriin ja jokaisen oikeus päästä osalliseksi sivistyksestä ja kulttuurista on turvattu niin Suomen perustuslaissa kuin Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksessakin. Kaikilla on oltava mahdollisuus nauttia kulttuuripalveluista ja taiteen harrastamisesta asuinpaikasta, taustasta ja elämäntilanteesta riippumatta. Kulttuurin saavutettavuutta ja kaikkien osallisuutta edistetään myös turvaamalla taiteen ja kulttuuripalveluiden monimuotoisuus ja tukemalla kulttuurin eri muotoja tasapuolisesti.

Kulttuuri tarvitsee toimivat rakenteet. Riittävä ja monipuolinen rahoitus takaa elävän ja monipuolisen taiteen. Hallituksen ensi vuoden budjettiesityksessä kulttuurin rahoitus on 0,8 prosenttia budjetin loppusummasta. Tavoitetilana tulisi nostaa kulttuurin rahoitus vähintään prosenttiin valtion budjetista. Panostus tulisi kohdistaa erityisesti kulttuurin saavutettavuuden lisäämiseen, taiteilijoiden toimeentulon parantamiseen sekä kulttuurin moninaisuuden ja tasa-arvon lisäämiseen. Pidämme usein taidetta, sen kulttuuria ja kehitystä merkittävänä osana yhteiskuntaa, mutta tämä

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 3

ei näy samassa suhteessa taiteen rahoituksessa tai taiteentekijöiden toimeentulossa. Tämä on ongelma, johon olisi ehdottomasti tartuttava. Niin taiteilijoiden toimeentuloa kuin sosiaaliturvaakin tulee parantaa merkittävästi.

Tästä ajankohtaisena esimerkkinä on kirjailijoiden toimeentulo. Kirjailijaliiton vuonna 2017 teettämän kirjailijoiden toimeentuloa tarkastelevan tutkimuksen mukaan kirjailijoiden vuosiansioiden mediaani on 11 000 euroa. Tässä summassa ovat mukana kaikki kirjailijantyöhön liittyvät tulot ja apurahat. Kirjailijat kuuluvat siis pienituloisiin, sillä Tilastokeskuksen määritelmän mukaan pienituloinen tienaa alle 14 430 euroa vuodessa. Tämä sama asetelma toistuu lähes poikkeuksetta joka taiteen alalla.

Kulttuurin valtionosuusuudistus

Budjetissa esitetään miljoona euroa kulttuurin valtionosuusuudistuksen toimeenpanon käynnistämiseen, ja vapaan kentän rahoitusta kehitetään jo vuonna 2019. Esittävien taiteiden ja museoiden valtionosuusjärjestelmää tulee edelleen uudistaa laajemmin ottaen huomioon yhteiskunnassa tapahtuneet muutokset ja tulevaisuuden haasteet.

Kulttuurin valtionosuusjärjestelmän uudistamisen on tarkoitus taata entistä moninaisemman taiteen ja kulttuurin saavutettavuus ympäri Suomea. Valtionosuuksien jakautumisella on suuri merkitys, ja siksi uusien taiteenalojen pääsy tuen piiriin on merkittävää.

Taide- ja kulttuuripalvelujen toteuttamisessa tulisi huomioida kulttuurisesti ja kielellisesti yhä monimuotoisempi väestö. Myöskään sukupuolten välinen tasa-arvo ei toteudu kulttuurin kentällä. Maahanmuuttajaväestö ei käytä kulttuuripalveluja kantaväestön lailla, ja muualta muuttaneilla ammattitaiteilijoilla on haasteita päästä osaksi taide- ja kulttuurikenttää. Rahoituksen kohdistaminen saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden parantamiseksi rakentaa yhteiskunnallista tasa-arvoa.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19.10.2018

Jani Toivola vihr

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 4

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 4

Perustelut

Yleistä

Hallituksen vuoden 2019 talousarvioesityksen suuri linja on, että pienillä panostuksilla yritetään paikata aiemmin tehtyjä valtavia koulutusleikkauksia. Korjaavien toimenpiteiden mittakaava on kuitenkin aivan eri kuin leikkausten. Hallituksen eriarvoisuutta kasvattava ja koulutuksellista tasa-arvoa uhkaava politiikka jatkuu myös vuoden 2019 talousarvioesityksessä.

Suomen osaamispääoma on maan tärkein voimavara. On huolehdittava siitä, että Suomi ei jää jälkeeseen kehityksestä suhteessa muihin teollistuneisiin maihin. Meidän on nostettava kansallista osaamistasoaamme ja nostettava korkeakoulututkinnon suorittaneiden nuorten aikuisten osuus 50 prosenttiin. Tärkeimmät keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat koulutusjärjestelmän joustavuus, maksuttomuus, koulutuksen saavutettavuuden parantaminen ja jatkuvan oppimisen mahdollisuuksien edistäminen.

Hallituskauden aikana kilpailtua tutkimusrahoitusta on lisätty perusrahoituksen kustannuksella erilaisten kohdennettujen rahoitusinstrumenttien muodossa. Korkeakoulujen perusrahoitusta on kasvatettava, jotta yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen autonomia ja edellytykset pitkäjänteiselle perustutkimukselle ja TKI-toiminnalle toteutuvat.

Tasa-arvoinen koulutusjärjestelmä ja kaikkien saatavilla olevat kulttuuripalvelut takaavat, että jatkuva oppiminen on mahdollista kaikille. Tavoitteena on kasvattaa osaavia, kriittisesti ajattelevia kansalaisia, jotka tuntevat oikeutensa ja velvollisuutensa. Koko koulutusjärjestelmän varhaiskasvatuksesta aikuiskoulutukseen on kasvatettava tasa-arvoon ja moninaisuuteen.

Tutkimustieto varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta osoittaa, että kasvatus ja koulutus ovat eriarvoistumassa alueellisesti, sukupuolten välillä ja eri taustoista tulevien lasten välillä. Nivelvaihetta varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen välissä sekä keinoja varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen yhteistyön tiivistämiseksi on nyt pikaisesti pohdittava.

Toisen asteen koulutus on merkittävässä asemassa nuorten syrjäytymisen ehkäisemisessä. Ammatillisen koulutuksen reformi yhdessä massiivisten rahoitusleikkausten kanssa ajaa ammatilliset oppilaitokset epävarmaan tilanteeseen, jossa suurimpina käsijöinä ovat jo muutenkin heikossa asemassa olevat nuoret. Suomella ei ole varaa syrjäyttää yhtäkään nuorta työmarkkinoilta ja yhteiskunnasta.

Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksen merkitys lapsen kehitykselle tunnustetaan nykyään yleisesti, ja varhaiskasvatusta on viime vuosina kehitetty ja tutkittu paljon. Päiväkodeissa lapset oppivat sosiaalisia taitoja, itseilmaisua ja yhdessä toimimista. Tutkimusten mukaan varhaiskasvatus tasoittaa perhe-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 4

taustoista aiheutuvia eroja ja luo perustan myöhemmälle hyvinvoinnille. Hallituksen varhaiskasvatukseen liittyvät päätökset ovat olleet tällä hallituskaudella hyvin poukkoilevia.

Hallitus lupaa varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja osallistumisasteen edistämiseen 10 miljoonaa euroa vuonna 2019. Nämä rahat kohdennetaan mm. ryhmäkokojen pienentämiseen "haasteellisilla alueilla". Hallitus kasvatti itse yli 3-vuotiaiden ryhmäkokoja, eli tällä ns. tasa-arvorahalla hallitus paikkaa siis tosiasiallisesti vain omia toimiaan. Lisäksi hallituksen päätös lakkauttaa subjektiivinen päivähoito-oikeus on lisännyt osa-aikaisten ryhmien määrää päivähoitossa. Myös tämä päätös tarkoittaa tosiasiallisesti ryhmäkokojen kasvattamista, sillä osa-aikaisissa ryhmissä henkilöstömitoitutus on huomattavasti heikompi kuin kokoaikaisissa ryhmissä. Ns. tasa-arvoraha kasvattaa hallituksen edellisten päätösten tavoin alueellista eriarvoisuutta, mikä näkyy sekä varhaiskasvatuksen laadussa että lasten yhdenvertaisten oikeuksien toteutumisessa.

Niin sanottua tasa-arvorahaa tehokkaampaa ja oikeudenmukaisempaa olisi siis perua hallituksen omat päätökset ryhmäkokojen kasvattamisesta ja subjektiivisen päivähoito-oikeuden romuttamisesta. Lisäksi vasemmistoliiton mukaan on siirryttävä kaksivuotiseen, velvoittavaan esikouluun 5–6-vuotiaille ja kehitettävä oppivelvollisuutta joustavammaksi, jolloin peruskoulun aloittamisessa huomioidaan nykyistä paremmin lapsi yksilönä. Vasemmistoliiton tavoitteena on siirtyä asteittain maksuttomaan varhaiskasvatukseen. Nämä ovat tehokkaita keinoja nostaa varhaiskasvatuksen osallistumisastetta, mikä on tärkeä tavoite. Tutkimusten mukaan korkeatasoisesta pedagogisesta varhaiskasvatuksesta hyötyvät kaikki lapset. Erityisen suurta vaikuttavuus on lapsille, joiden kasvuympäristössä on heidän kehittymistään haittaavia tekijöitä, kuten vanhempien päihde- tai terveysongelmia tai puutteita sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.

Kunnilla on suuri valta varhaiskasvatuspalveluiden järjestämisessä, minkä vuoksi varhaiskasvatuspalvelut vaihtelevat alueellisesti kuntien taloudellisen tilanteen, työllisyyden ja maantieteellisten erojen mukaan. Monissa kunnissa päivähoito-oikeutta ei ole onneksi rajattu. Subjektiivinen päivähoito-oikeus on palautettava, jotta kaikilla lapsilla on samanlainen oikeus varhaiskasvatukseen riippumatta asuinpaikkakunnasta tai perheen tilanteesta. Päivähoito-oikeuden rajaaminen lisää myös byrokratiaa kunnissa. Lisäksi tarveharkintaisuus voi johtaa perheiden leimaamiseen, eikä vaikeissa tilanteissa olevilla perheillä välttämättä riitä voimavaroja kokoaikaisen päivähoitopaikan hakemiseen, vaikka he voisivatkin olla siihen oikeutettuja.

Päivähoito-oikeuden rajoittaminen vaikeuttaa paitsi monesti rankan pikkuvauva-arjen pyörittämistä myös työnhakua ja keikkatöiden tekemistä. Rajausta lisää joustamattomuutta eikä vastaa perheiden ja lasten todellisia tarpeita. Perheet osaavat itse parhaiten arvioida, mikä varhaiskasvatuksen muoto ja pituus perheiden elämäntilanteeseen parhaiten sopii. Varhaiskasvatusta voidaan pitää myös matalan kynnyksen palveluna, jolla tuetaan vanhemmuutta ja tarjotaan lapsille pedagogista kasvatusta.

Lisäksi hallitus kasvatti yli 3-vuotiaiden lasten päivähoito-ryhmäkokoja, mikä heikentää varhaiskasvatuksen laatua merkittävästi. Ryhmäkokojen kasvattaminen vaarantaa varhaiskasvatuksen tavoitteet monipuolisen pedagogisen toiminnan toteuttamisesta, pysyvistä vuorovaikutussuhteista, lapsen yksilöllisen tuen tarpeen tunnistamisesta sekä turvallisesta ja terveellisestä varhaiskasvatusympäristöstä.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 4

Lasten lisäksi ryhmäkokojen kasvattaminen kuormittaa kohtuuttomasti päiväkotien henkilökuntaa. Henkilöstö on jo ennen ryhmäkokojen kasvattamista ollut ääriarjoilla. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosi sitten julkaistuun kyselyyn vastanneista lastentarhanopettajista 39 prosenttia harkitsee siirtymistä pois alalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajista noin kolmasosa (32 %) harkitsee alan vaihtamista ja lastenhoitajista 29 %. Perhepäivähoitajien osuus alan vaihtoa harkitsevista oli pienin (23 %).

Merkittävin syy alan vaihtamiseen on huono palkkaus, mutta toiseksi yleisin syy on työn henkinen ja fyysinen raskaus. Kolmannes opetus- ja kulttuuriministeriön kyselyyn vastanneista ilmoitti, ettei kelpoisia henkilöitä ole saatavilla riittävästi vakituisiin tai määräaikaisiin työsuhteisiin. Tämä koskee erityisesti yliopistokoulutettuja lastentarhanopettajia. Ryhmäkokojen kasvattaminen pahentaa päiväkoteja pitkään vaivannutta työvoimapulaa ja varhaiskasvatuksen henkilöstön siirtymistä muihin työtehtäviin. Hallituksen lisärahoitus yliopistolliseen lastentarhanopettajakoulutukseen ei auta, jos valmistuvat opettajat eivät pysy alalla kuormittavaksi koetun työn vuoksi.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 7 000 000 euroa momentille 29.10.20 subjektiivisen päivähoito-oikeuden palauttamiseen ja että eduskunta lisää 16 000 000 euroa momentille 29.10.20 varhaiskasvatuksen hoitajamitoituksen parantamiseen.

Perusopetus

Peruskoulu eriarvoistuu. Oppimistulokset ovat laskeneet, ja sekä alueelliset että sukupuolten väliset erot ovat kasvaneet. Koulujen väliset erot kasvavat kovaa vauhtia kuntien välillä sekä kuntien sisällä. Entistä harvempi oppilas saavuttaa perusopetuksen vähimmäistavoitteet ja entistä useampi tarvitsee tehostettua opetusta tai erityistukea. Myös koulussa viihtyminen on vähentynyt, eikä oppilaiden motivaatio ole entisellä tasolla. Perusopetuksesta löytyy jopa 38 lapsen ryhmiä.

Lasten sosioekonominen tausta vaikuttaa aiempaa enemmän oppimistuloksiin. Peruskoulu ei siis takaa kaikille lapsille tasa-arvoisia mahdollisuuksia oppia uutta, viihtyä koulussa ja menestyä opinnoissa.

Perusopetus tarvitsee kehittämistä ja lisäresursseja. Lisäksi erityisopetukseen on panostettava. Suomalaisen peruskoulujärjestelmän vahvuuden on tulevaisuudessakin oltava, että jokaisella lapsella on taustasta ja asuinpaikasta riippumatta oikeus laadukkaaseen opetukseen. Pienemmät opetusryhmät mahdollistavat yksilöllisen opetuksen ja oppilaiden erityistarpeiden ja kouluviihtyvyyden huomioimisen. Opetushenkilökuntaa on oltava riittävästi, jotta yksilöllisiä oppimispolkuja voidaan toteuttaa.

Vanhempainliiton teettämän kyselyn mukaan kolmannes vanhemmista on sitä mieltä, että maksuton perusopetus ei käytännössä toteudu, vaan vanhempien taloudellista osallistumista edellytetään. Koulutuksellisen tasa-arvon näkökulmasta on huolestuttavaa, että 36 % alakoululaisten vanhemmista ja 32 % yläkoululaisten vanhemmista toi esiin, että vanhempien keräämillä varoilla rahoitetaan aikaisempaa enemmän koulun hankintoja, jopa oppimateriaaleja.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 4

Luottamusta omaan lähikouluun on vahvistettava, jotta alueiden eriytyminen pysähtyy. Kun mahdollisimman moni perhe taustasta riippumatta valitsee lähikoulun, alueet pysyvät elinvoimaisina ja peruskoulun idea erilaisista taustoista lähtevien lasten yhdistäjänä toteutuu.

Hallitus on leikannut koulutuksellisen tasa-arvon parantamiseen tähtääviä rahoja. Vasemmistoliitto haluaa varmistaa, että suomalainen peruskoulu on jatkossakin yksi maailman parhaista kaikille lapsille.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 30 000 000 euroa momentille 29.10.30 perusopetuksen ryhmäkokojen pienentämiseen ja laadullisen tasa-arvon parantamiseen.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen reformi tuli voimaan 1.1.2018. Reformin tavoitteet yksilöllisemmistä opintopoluista ja osaamisperustaisuudesta ovat sinänsä kannatettavia tavoitteita. Hallitus on kuitenkin leikannut ammatillisesta koulutuksesta roimalla kädellä, mikä vaikeuttaa reformin toimeenpanoa.

Vuoden 2019 talousarviossa esitetään ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoon 15 miljoonaa euroa. Valitettavasti summa on täysin riittämätön ottaen huomioon tehtyjen leikkausten suuruus ja reformin toimeenpanon kuormittavuus oppilaitoksissa. Julkisuudessakin on keskusteltu paljon ammatillisen koulutuksen tilasta ja erityisesti lähiopetuksen kohtalosta reformissa. OAJ:n selvitysten mukaan koulutuksen järjestäjät ovat hyvin eri vaiheissa toimeenpanon osalta. Keskeisimpänä haasteena nousee joka paikassa esille rahoituksen puutteellisuus. Mittavat leikkaukset, jotka vähensivät järjestäjien rahoitusta keskimäärin noin 20–25 prosenttia ennen reformin voimaantuloa, ovat tehneet reformin toimeenpanosta erittäin haastavaa. Asiaa ei ole yhtään helpottanut se, että reformi toi Kuntaliiton arvion mukaan noin 80 miljoonan euron verran uusia kuluja (muun muassa erityisen tuen saamisoikeuden, opiskeluhuollon ja ateriointioikeuden laajentumisen ja opiskelijan henkilökohtaisen osaamisen kehittämissuunnitelman.) Ammatilliseen koulutukseen tehtyjen leikkausten seurauksena oppilaitoksista katosi vuonna 2016 1 600 työpaikkaa.

Noin puolet peruskoulun päättävistä nuorista jatkaa ammatilliseen koulutukseen, ja reformi koskee arviolta 300 000:ta opiskelijaa. Monet opettajat kokevat, että tunnit eivät riitä opetussuunnitelmien tavoitteisiin. Työpaikoilla lisääntyvä oppiminen voi sopia monelle opiskelijalle, mutta haasteena on riittävän ohjauksen saaminen. Lähiopetuksen väheneminen on haaste monelle teini-ikää läpikäyvälle opiskelijalle, mutta erityisesti se kolahtaa niihin oppilaisiin, joilla on oppimisvaikeuksia, mielenterveys- tai päihdeongelmia tai muuta erityisen tuen tarvetta. Lähiopetus on erityisen tärkeää maahanmuuttajien koulutuksessa ja kotoutuksessa. Kaikki nuoret tarvitsevat aikuistumisen kynnyksellä opettajan tukea opiskelussa ja työelämään oppimisessa.

Ammatillisen koulutuksen on oltava saavutettavissa joka puolella Suomea, ja tehdyt leikkaukset ovat vakava uhka saavutettavuudelle. Nuorten syrjäytyminen näyttää erilaiselta maan eri osissa, ja se on ollut kasvussa erityisesti Pohjois- ja Itä-Suomessa. Kasvukeskuksissa on kova kilpailu opiskelupaikoista, ja tämä vaikuttaa maahanmuuttajien syrjäytymiseen, ellei ongelmaan tartuta tarvittavilla resursseilla. Toisen asteen koulutus on merkittävässä asemassa nuorten syrjäytymi-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 4

sen estämisessä. 15 % nuorista ei kuitenkaan ole suorittanut toisen asteen tutkintoa 25 ikävuoteen mennessä.

On hälyttävää, että ammatillisessa koulutuksessa koulutuksen keskeyttämiseen on vaikuttanut rahan puute ainakin jonkin verran lähes joka kolmannella opiskelijalla. Vasemmistoliiton mukaan tavoitteena on oltava maksuton toinen aste kaikille opiskelijoille. Tähän päästään tekemällä oppimateriaaleista maksuttomia ja korottamalla oppivelvollisuuskäytäntöä. Nämä ovat tehokkaita keinoja ehkäistä koulutuksen ulkopuolelle jäämistä ja keskeyttämistä. Oppivelvollisuuden nostaminen takaisi jokaiselle nuorelle paikan lukiossa, ammatillisessa oppilaitoksessa tai oppisopimuksessa. Hallituksen päätös oppimateriaalilisästä osoittaa, ettei se ole valmis isoihin rakenteellisiin, pitkälle suuntaaviin muutoksiin, kuten oppivelvollisuuden nostoon, vaan taas kerran ongelmia yritetään paikata riittämättömillä toimilla. Sivistysvaliokuntaan on saapunut käsiteltäväksi kansalaisaloite maksuttomasta toisesta asteesta 1.6.2018. Kansalaisaloite tulisi käsitellä eduskunnassa vielä tämän hallituskauden aikana.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 220 000 000 euroa momentille 29.20.30 ammatilliseen koulutukseen.

Korkeakoulutus

Korkeakouluopetukseen ja tutkimukseen ehdotetaan 3 137 milj. euroa, joka on 167 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2018 varsinaisessa talousarviossa. Hallituksen korkeakoulu- ja tiedepoliittinen linja on ollut leikata perustoiminnan rahoituksesta ja siirtää resursseja kilpailtuun rahoitukseen niin koulutuksen kuin tutkimuksenkin rahoituksen osalta. Vaikka hallitus onkin suunnannut korkeakoulutukseen ja tutkimukseen määrärahoja alkukauden leikkausten jälkeen, erilaisilla hankerahoituksilla ei pystytä paikkaamaan perusrahoituksen ongelmia. Korkeakoulut ovat leikkausten vuoksi joutuneet irtisanomaan henkilökuntaa, mikä on vaikuttanut paitsi henkilöstön hyvinvointiin myös opiskelijoiden mahdollisuuksiin opiskella. Vakiintunut ja ennustettava rahoitus on tärkeää tutkimuksen ja opetuksen kehittämiseksi pitkällä aikavälillä. Vasemmistoliiton tavoitteena on korkeakoulujen perusrahoituksen kasvattaminen, mikä on keskeinen keino edistää yliopistojen autonomiaa ja luoda edellytyksiä pitkäjänteiselle perustutkimukselle.

Vuonna 2015 yliopistolakia muutettiin hallituksen esityksestä väliaikaisesti siten, että vuosina 2016–2019 yliopistoille osoitettavaa talousarvion määrärahaa ei koroteta yliopistoindeksin mukaista vuotuista kustannustason nousua vastaavasti. Yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry vetoaa lausunnossaan eduskuntaan, jotta talousarvioon lisättäisiin tutkimukseen kohdistuvien resurssi-parannusten lisäksi kohdennus, jolla kompensoitaisiin yliopistoindeksin jäädyttäminen. Indeksipoistamisen negatiiviset talousvaikutukset kohdistuvat keskeisimmin juuri yliopistojen koulutus-tehtävään. Business Finlandiin, Valtion teknologiseen tutkimuskeskukseen ja yliopistosairaaloiden tutkimukseen suunnattu rahoitus on sinänsä positiivinen asia, mutta rahoitus ei tule kohdentumaan tasaisesti eri tutkimusaloille. Tästäkin syystä indeksijäädytysten purkaminen on tärkeää.

Hallituksen korkeakoulupolitiikkaa on viimeisten kahden vuoden ajan määrittänyt ns. korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visio 2030 -työ. Eduskunnassa on parhaillaan käsittelyssä erilaisia lakimuutoksia, joilla tähdätään korkeakoulututkintojen kasvattamiseen ja jatkuvan oppimisen edis-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 4

tämiseen. Korkeakouluille tuodaan uusia, sinänsä kannatettavia tehtäviä, mutta ongelma on, että tehtävien suorittamiseen ei olla valmiita osoittamaan resursseja.

Ammattikorkeakoulujen rahoitus jää koko ajan jälkeen kasvavista kustannuksista. Ensi vuoden rahoitus on 41 miljoonaa euroa pienempi kuin vuonna 2015. Vuodesta 2012 rahoituksen reaaliarvo on pudonnut yli 20 prosenttia. Opiskelijoiden määrä on pysynyt ennallaan leikkauksista huolimatta. Suoritettujen tutkintojen määrä lisääntyi 40 prosenttia suhteessa opetus- ja TKI-henkilöstöön vuosina 2010—2015. Ammattikorkeakoulut ovat tehostaneet toimintaansa äärimmilleen.

SAMOK:n lausunnon mukaan vuoden 2012 jälkeen ammattikorkeakoulujen henkilöstö on vähentynyt 17 %, kun taas opiskelijoiden määrä on pysynyt lähes samana. Tämä tarkoittaa, että opiskelijoiden saama opetus ja ohjaus on vähentynyt merkittävästi. Opiskelijoiden havaintojen mukaan lähiopetuksen määrä on vähentynyt viime aikoina ja opetus on siten heikentynyt. Opiskelijat kokevat myös, että henkilöstö on entistä kiireisempää ja jopa ylityöllistettyä. Opiskelijoille tämä näyttäytyy esimerkiksi myöhästyneinä arviointeina ja ohjauksen puutteena. Opiskelijat ovat havainneet leikkausten vaikuttaneen myös ulkopuolisten asiantuntijoiden luentojen määrään. Erilaiset työolobarometrit todistavat, että ammattikorkeakouluissa voidaan erittäin huonosti. Ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen taso on korjattava.

Vasemmistoliitto haluaa muistuttaa, että jatkuvan oppimisen tarpeen lisääntymisestä johtuvaa rahoituspohjan laajentamista ei saa ulottaa tutkintoon johtavan koulutuksen kaupallistamiseen. Mikäli yhteiskuntamme menestys nojaa tietoon, oppimiseen ja työn tuottavuuden lisäämiseen, on yhteiskunnalla oltava merkittävä rooli jokaisen kansalaisen osaamisen ylläpidossa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 90 000 000 euroa momentille 29.40.50 yliopistojen toimintaan ja että eduskunta lisää 42 000 000 euroa momentille 29.40.55 ammattikorkeakoulujen toimintaan.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on Suomessa merkittävässä roolissa elinikäisen oppimisen ja ihmisten hyvinvoinnin ja tasa-arvon edistämisessä sekä maahanmuuttajien kotouttamisessa. Opiskelijoita on oppilaitoksissa yhteensä noin miljoona. Vapaan sivistystyön oppilaitosten valtionosuuksia ja -avustuksia on leikattu useiden vuosien ajan. Lisäksi vapaan sivistystyön oppilaitosten toimintaa hankaloittaa hallituksen päätös indeksikorotusten jäädyttämisestä opetus- ja kulttuuritoimen hallinnonalalla vuosiksi 2016—2019. Opetuksen järjestäjissä huolta aiheuttavat myös puheet siitä, että indeksijäädytykset jäisivät pysyviksi. Rahoituksen leikkaaminen ja epävarmuuden kasvu vaikeuttavat oleellisesti toiminnan suunnittelemista. Vasemmistoliitto vaatii indeksijäädytysten perumista.

Leikkausten keskellä vapaan sivistystyön tarjoaman koulutuksen kysyntä on kuitenkin suurta. Leikkausten vuoksi koulutusmaksuja on jouduttu viime vuosina korottamaan ja koulutustarjontaa supistamaan erityisesti haja-asutusalueilla, mikä vaarantaa koulutuksellista tasa-arvoa ja koulutuksen alueellista kattavuutta.

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 4

Edellä mainituilla perusteilla ehdotan, että eduskunta lisää 5 200 000 euroa momentille 29.10.31 vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin.

Taide ja kulttuuri

Valtio tukee taidetta ja kulttuuria monin tavoin. Valtion budjetin kautta osoitetuilla varoilla rahoitetaan muun muassa suomalaisten orkestereiden, teattereiden ja museoiden toimintaa sekä vapaan kentän toimijoita, lainauskorvauksia, taiteilija-apurahoja ja taiteilijaeläkkeitä. Julkinen tuki on elintärkeää ylläpidettäessä monipuolista ja elävää taidekenttää. Samalla on kehitettävä uusia tapoja parantaa taiteellista työtä tekevien ansaintamahdollisuuksia.

Vuonna 2014 julkaistussa Taiteilijan asema 2010 -tutkimuksessa todetaan, etteivät taiteilijat pääsääntöisesti pysty elättämään itseään taiteen tekemisellä. Taiteellista työtä tekevien tulotaso on usein matala, ja työskentely vuorotellen ja limittäin niin palkkatyösuhteissa kuin itsensätyöllistäjänäkin on yleistä. Taiteilijoiden lukumäärä on kasvanut 2000-luvulla, mutta taiteen tuki- ja apurahajärjestelmät eivät ole pysyneet kasvun mukana. Tämän seurauksena esimerkiksi kilpailu apurahoista on entistä kovempaa.

Taiteen edistämiskeskus on esittänyt, että taiteilija-apurahojen määrää lisätään 100 apurahalla ensi vuoden alusta alkaen ja että apurahoja korotetaan yleiskorotuksen lisäksi 10 prosentin tasokorotuksella. Näiden parannusten on arvioitu maksavan noin 3 miljoonaa euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmä valmistelee parhaillaan ehdotuksia toimenpiteistä, joiden tavoitteena on parantaa taiteellisen toiminnan edellytyksiä. Työryhmän toimeksiantona on tarkastella muun muassa taiteilijoiden toimeentuloa ja koulutusta sekä taiteen jakelua, levitystä, kansainvälistymistä ja digitalisaatiota ja kehittää uusia toimintamalleja vastaamaan näihin. Työryhmän alustavissa esityksissä mainitaan esimerkiksi apurahojen muuttaminen taitelijapalkoiksi, tukijärjestelmän uudistaminen hakumuotoja vähentämällä sekä alueellisen toiminnan ja arviointijärjestelmän uudistaminen.

Vasemmistoliitto on esittänyt taiteilija-allianssin kokeilemista Suomessa esimerkiksi pilottihankkeella. Taiteilija-alliansseja on käytössä Ruotsissa ja Norjassa. Niiden perusajatuksena on luoda päteville freelancereille ammatillinen, taloudellinen ja sosiaalinen turvaverkko työsuhteiden muodossa. Taiteilija-allianssin perustamisesta on Suomessakin käyty vilkasta keskustelua ja kehitetty erilaisia malleja siihen.

Kaikkien uudistusten toimeenpano edellyttää rahoitusta. Esimerkiksi pitkään valmisteltu kulttuurin valtionosuus uudistus jäi tekemättä rahoituksen puutteen takia. Tällä vaalikaudella etenevät ainoastaan museoiden valtionosuusjärjestelmän uudistaminen sekä vapaan kentän harkinnanvaraisten tukien muutokset. Taiteen ja kulttuurin osuus valtion budjetissa on vuonna 2018 noin 460 miljoonaa euroa ja vuoden 2019 talousarvioesityksessä noin 443 miljoonaa euroa. Noin puolet tästä rahoitetaan rahapelitoiminnan tuotolla. Taiteen ja kulttuurin osuus budjetista on pysynyt pitkälti muuttumattomana viimeisten vuosien aikana. Vuosina 2010—2018 osuus on pysynyt tasaisesti noin 0,8 %:n tasolla. Tämä on selvästi liian vähän kasvaneisiin tarpeisiin nähden.

Vasemmistoliitto haluaa kasvattaa taiteen ja kulttuurin rahoitusta pitkällä aikavälillä tuntuvasti. Jo ensi vuonna kulttuurin ja taiteen rahoitusosuus tulisi nostaa prosenttiin valtion budjetista. Vuo-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 4

den 2019 talousarviossa tämä vastaisi noin sadan miljoonan euron lisämäärärahaa. Määrärahalisäys olisi tarpeellinen niin valtionosuusuudistuksen toimeenpanemiseksi kuin esimerkiksi taiteilija-apurahojen uudistamiseksi, taiteilija-apurahojen sekä -eläkkeiden määrän kasvattamiseksi, taiteilija-allianssikokeilun käynnistämiseksi, nuorison kulttuuriseteleiden käyttöönottamiseksi sekä teattereiden, orkestereiden ja museoiden rahoituksen kasvattamiseksi.

Edellä olevan perusteella ehdotan, että eduskunta lisää 100 000 000 euroa momentille 29.80.52 taiteen ja kulttuurin rahoitukseen.

Hyvitysmaksut

Valtio maksaa tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille hyvitysmaksua siitä, että teoksia ja lähioikeuksien suojan kohteita kopioidaan yksityiseen käyttöön. Hyvitys on teoksen tekijöille korvaus tekijänoikeudella tai lähioikeudella suojatun aineiston käyttämisestä. EU-lainsäädännön mukaan tekijänoikeuden haltijoille maksettava "sopiva hyvitys" on edellytys yksityisen kopioinnin sallimiselle.

Suomessa hyvityskorvaus on vuodesta 2015 maksettu valtion budjetista. Korvaustaso päätettiin poliittisesti ilman kunnollista tilannekartoitusta tai vaikutusarviointia siten, että vuotuisten korvausmäärärahojen taso asetettiin 11 miljoonaan euroon. Monet pitivät korvaustasoa jo alun alkaen liian alhaisena. OKM:n selvityksen mukaan 11 miljoonan euron määrärahaosuus tarkoitti vuoden 2017 tietojen valossa, että korvauksen suuruus oli noin 4,40 euroa kopiota kohden ja reilut 90 senttiä/vuosi/henkilö.

Valtioneuvosto päätti kevään 2018 kehysriihessä leikata yksityisen kopioinnin hyvityskorvauksia 2 miljoonalla eurolla vuoden 2019 talousarviossa ja 4 miljoonalla eurolla vuodesta 2020 alkaen. Päätöstä on perusteltu kopiointimäärien vähenemisellä, mutta perustelun tueksi ei ole esitetty kattavaa arviointia kopioinnin tai siitä aiheutuvan taloudellisen haitan määrästä. Lisäksi päätös valmisteltiin kuulematta hyvitystä saavia tahoja. Viimeistään nyt on kyseenalaista, täyttääkö korvaustaso direktiivin edellyttämän kohtuullisen hyvityksen vaatimukset.

Vasemmistoliitto katsoo, että hyvityskorvausten tasoa tulisi nostaa ja että tämän lisäksi järjestelmää tulisi tekijänoikeusjärjestöjen toiveiden mukaisesti kehittää niin, että korvauksia voitaisiin kohdentaa myös luovien alojen yhteisiin tarkoituksiin. Ensi vuoden talousarviossa korvausten taso tulee palauttaa vähintään leikkausta edeltäneelle tasolle.

Edellä olevan perusteella ehdotan, että eduskunta lisää 3 000 000 euroa momentille 29.80.41 yksityisen kopioinnin hyvitysmaksuihin.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

**Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 4**

Helsingissä 19.10.2018

Li Andersson vas

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 5

ERIÄVÄ MIELIPIIDE 5

Perustelut

Suomen koulu on toistaiseksi maailman parhaita, minkä vuoksi meidän on panostettava siihen eikä ajettava sitä alas. Maksuton koulutus on paras tae yhdenvertaiselle ja tasa-arvoiselle Suomelle, identiteetin luomiselle ja kulttuurin vaalimiselle. Laaja yleissivistys, monipuolinen kielitaito ja monipuoliset sosiaaliset valmiudet ovat tärkeitä kansalaistemme ja maamme menestykselle.

Hallituksen tekemät koulutussektorin säästöt muodostavat todellisen uhan opetuksen ja tutkimuksen laadulle, mikä vaarantaa vakavasti maamme kilpailukyvyn ja kasvun ja kovin tarpeelliset talouden ja työllisyyden nousumahdollisuudet maassamme. Suomelle panostaminen inhimilliseen pääomaan on elintärkeää maamme hyvinvoinnin kannalta niin lyhyellä kuin pitkälläkin aikavälillä.

Ennen vaaleja annettiin lupauksia siitä, että koulutuksesta ei säästetä. Hallituksen suunnitelmat osoittavat, että näillä lupauksilla ei ole katetta sen harjoittamassa politiikassa. On erityisen lyhytnäköistä uhata entisestään sitä sektoria, joka on maamme valttikortti — korkealuokkaista ja kattavaa koulutusta. Suomen tulee panostaa osaamiseen ja koulutukseen, jotta pärjäisimme globaalissa taloudessa tavoitteenamme tulla yhdeksi maailman johtavista tiedon kansakunnista. Hallituksen tekemät koulutusleikkaukset eivät vastaa hallituksen itse asettamia tavoitteita.

Folktinget

Svenska Finlands folkting on yli poliittisten rajojen toimiva Suomen ruotsinkielisen väestön yhteistyöelin. Toiminnassa ovat mukana kaikki eduskuntapuolueet, joilla on ruotsinkielistä toimintaa. Toimintaa ohjaa laki Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä, ja varoja myönnetään mm. valtion talousarviosta. Folktingetin tehtävänä on tukea ja vahvistaa ruotsin kielen asemaa ja ruotsinkielistä kulttuuria sekä valvoa ja edistää ruotsinkielisen väestön oikeuksia. Muun muassa ajankohtaiset maakunta- ja sosiaali- ja terveydenhuollon uudistukset ovat lisänneet huomattavasti Folktingetin tehtäviä. Vuosina 2014 ja 2015 järjestö sai 675 000 euroa valtion määrärahoja sen jälkeen, kun eduskunta oli nostanut määrärahoja 100 000 eurolla. Vuonna 2016 järjestö sai määrärahoja ainoastaan 575 000 euroa, ja vuoden 2019 budjetissa on varattu ainoastaan 573 000 euroa. Folktingetin hoitamien merkittävien lakisääteisten tehtävien vuoksi on välttämätöntä korottaa määrärahaa vuonna 2019.

Yleissivistävä koulutus

Sipilän hallituksen hallitusohjelmassa todetaan mm., että päivitetään perusopetuksen oppimistapoja ja -ympäristöjä kehityksen haasteita vastaaviksi sekä painotetaan tulevaisuuden taitopohjaa. Hankkeen tavoitteena on parantaa oppimistuloksia sekä kaventaa niissä syntyneitä eroja. Panostetaan kouluviihtyvyyteen ja nostetaan lasten ja nuorten henkisen sekä fyysisen hyvinvoinnin tasoa. Hallitusohjelma toteaa edelleen, että "myös koulua ja varhaiskasvatusta kehitetään tukemaan lapsen hyvinvointia".

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 5

Jotta kaikille lapsille taattaisiin tasa-arvoinen koulunkäynti, haluan korottaa valtionosuuksia ja -avustuksia yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin. Haluan panostaa lisää perusopetuksen laadun parantamiseen ja sitä kautta panostaa lasten hyvinvointiin ja taitoihin.

Valtionavustusta järjestöille (NJKL, Monika-Naiset, NYTKIS)

Gloobaalien asenteiden kiristyessä on varmistettava, ettei Suomessa ajauduta konservatiiviseen naisjärjestöjen toiminnan lakkauttamiseen (vertaa esim. Unkari, Puola, Venäjä, Yhdysvallat). Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen tähtäävä kansalaisjärjestötoiminta Suomessa on turvattava.

Naisjärjestöjen valtionavustus on ollut verrattuna muihin kansalaistoiminnan kansallisiin kattojärjestöihin hyvin matala. Samaan aikaan jo entisestään matala rahoitus on laskenut merkittävästi. Valtionavustus perustuu lakiin eräiden naisjärjestöjen valtionavusta (663/2007).

Vaikka naisjärjestöissä tehdään laajaa vapaaehtoistyötä ja on totuttu toimimaan pienillä budjeteilla, resurssien vähäisyys vaikuttaa merkittävästi työn laajuuteen ja prosesseihin, joihin järjestöt voivat osallistua. Resurssien vähyyden vuoksi ei ole mahdollista toimia toivotulla tasolla ja teholla, esimerkiksi osallistua vaikuttamiseen, viestintään ja osallistumiseen kansallisesti ja kansainvälisesti. Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen tähtäävä kansalaisjärjestötoiminta Suomessa on turvattava.

Toisen asteen koulutus

On selvää, että toinen aste on uudistettava. Turhia päällekkäisyyksiä voi karsia, tilojen käyttöä voi tehostaa ja turhia rakenteita purkaa. Tähän Ruotsalainen eduskuntaryhmä oli sitoutunut jo viime vaalikaudella. Vuoden 2017 talousarvioehdotuksen yhteydessä hallitus antoi eduskunnalle esityksen, jonka mukaan toteutetaan isot säästöt ammatillisessa koulutuksessa. Leikkaukset tehtiin ilman realistista suunnitelmaa ammatillisen koulutuksen uudistamisesta. On hyvin kyseenalaista, miten hallitus käytännössä aikoo turvata ammatillisen koulutuksen alueellisen saatavuuden. Pienten ja haavoittuvien ruotsinkielisten ammatillisen koulutuksen yksiköiden tilanne on erittäin huolestuttava.

Jotta tulevaisuudessakin voimme kouluttaa ammattitaitoisia henkilöitä monipuolisesti ja varmistaa koulutuksen alueellisen saatavuuden, on välttämätöntä, että toisen asteen ammatillisen koulutuksen määrärahoja toimintamenoihin korotetaan. RKP korostaa kymmenen kohdan koulutuskannanotossaan lähiopetustakuuta toiselle asteelle. Kaikkien opiskelijoiden oikeus riittävään lähiopetukseen lukio- ja ammatillisissa opinnoissa on turvattava. Toisella asteella opiskelevat nuoret elävät herkässä elämänvaiheessa, joka muovaa heitä sekä sosiaalisten että muiden taitojen osalta. Opinto-ohjaus, monipuoliset tukimuodot ja hyvä oppilashuolto ovat entistä tärkeämpiä, ja niiden saatavuus on turvattava.

Vapaa sivistystyö

Vapaa sivistystyö on tärkeä osa elinikäistä oppimista. Suomessa on 340 oppilaitosta, jotka tarjoavat vapaata sivistystä ja joka viides suomalainen osallistuu vuosittain vapaan sivistystyön järjes-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 5

tämään toimintaan ympäri Suomea. Sen takia vapaata sivistystyötä korostetaan myös RKP:n kymmenen kohdan koulutuskannanotossa.

Vapaa sivistystyö on kaikille avointa, edullista ja helposti lähestyttävää. Sillä on ollut erityisen tärkeä rooli maahanmuuttajien integraatiossa. Vapaa sivistystyön kautta maahanmuuttajilla on ollut mahdollisuus oppia Suomen kansalliskieliiä.

Yksi Suomen vahvimpia valttikortteja on laadukas ja helppopääsyinen koulutus, ja meidän mielestämme hallitus harjoittaa lyhytnäköistä säästöpolitiikkaa leikkaamalla vapaan sivistystyön rahoitusta. Hallitus on asettanut kunnianhimoiset tavoitteet työllisyyden ja kilpailukyvyn kohentamiselle. Koulutuksesta ja tiedonkehityksestä säästäminen on ristiriidassa näiden tavoitteiden kanssa.

Suomen Akatemia

Suomen Akatemia rahoittaa korkealuokkaista tieteellistä tutkimusta, toimii tiede- ja tutkimuspolitiikan asiantuntijana sekä vahvistaa tieteen ja tutkimuksen asemaa. Suomen Akatemia vahvistaa osaltaan suomalaisen tutkimuksen uudistumiskykyä ja edistää tutkimuksen monipuolisuutta ja kansainvälistymistä. Toiminta on merkittävää ja yksi menestystekijä, jota Suomi tarvitsee turvataksaan ylemmän koulutuksen maassamme.

Korkeakoulutus

Korkea osaaminen, koulutus ja sivistys ovat olleet Suomen menestyksen perusta koko itsenäisyytemme ajan. Koulutus on myös Suomen tulevan menestyksen ehdoton avaintekijä. Meidän on panostettava osaamiseen ja koulutukseen menestyäksemme kansainvälisesti sekä säilyttääksemme kilpailukykyämme. Suomen tulee olla osaamisen, koulutuksen ja tutkimuksen kärkimaa. Korkealaatuinen ja maksuton koulutus on tärkein edellytys sille, että kaikki kansalaiset saavat taustansa riippumatta tasavertaiset mahdollisuudet elämässä menestymiseen.

Hallitus on leikannut rajusti yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitusta. Hallitus on lisäksi jäädyttänyt yliopistoindeksin ja ammattikorkeakouluindeksin vuoteen 2019 saakka. Leikkaukset kertyvät ja lisääntyvät tulevina vuosina, myös siinä tapauksessa, että talous lähtisi kääntymään nousuun. Yhteensä korkeakoulut ja tutkimus menettävät satojamiljoonia euroja. En hyväksy yliopistojen määrärahojen vähentämistä enkä indeksien jäädyttämistä. Hallitus on myös poistanut ns. apteekkorvauksen Helsingin yliopistolta ja Itä-Suomen yliopistolta. Helsingin yliopiston korvaus on ollut noin 30 miljoonaa euroa ja Itä-Suomen yliopiston noin miljoona euroa. Hallituksen massiiviset koulutusleikkaukset koskevat erityisesti Helsingin yliopistoa, joka tällä hetkellä on menestynein yliopistomme. En hyväksy näitä leikkauksia, ja mielestäni apteekkorvaus on palautettava.

Opintoraha ja tuloajat

Opintotuki on opiskelijan perusturva. Hallitus on tällä kaudella kohdistanut korkeakouluopiskelijoiden opintorahaan merkittäviä leikkauksia. Minkään muun kansalaisryhmän toimeentuloon ei ole kohdistettu yhtä suuria leikkauksia. Näin on toimittu siitä huolimatta, että hallituspuolueet en-

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp Eriävä mielipide 5

nen viime eduskuntavaaleja lupasivat olla leikkaamatta opintotuesta. Hallitus teki silti juuri päinvastoin. Tämä osoittaa hallituksen välinpitämättömyyttä opiskelijoita ja koulutusta kohtaan. Emme voi hyväksyä, että hallitus haluaa ehkäistä valtion velkaantumista pakottamalla opiskelijat ottamaan velkaa.

Opiskelijoiden työ on opiskella. Heidän on voitava myös elää ilman, että he samanaikaisesti velkaantuvat. Me suomalaiset olemme olleet ylpeitä koulutuksen tasa-arvoisuudesta. Opintorahaan perustuva opintotuki on edistänyt nuorten mahdollisuuksia opiskella taloudellisesta taustasta riippumatta. Hallituksen leikkauspolitiikka on murentanut tätä hyvää kehitystä.

Opintoraha tuodaan myös esille RKP:n kymmenen kohdan koulutuskannanotossa. En hyväksy hallituksen opintotukileikkauksia. Korkeakouluopiskelijoiden opintoraha tulee palauttaa entiselle tasolle.

Samalla kun hallitus on leikannut opintotukea rankasti, se ei kuitenkaan ole nostanut opiskelijoiden opintotuen tuloarvoja. Tämä on paradoksaalista, sillä opiskelijoiden tarve työskennellä opintojen ohella on lisääntynyt, kun hallitus on leikannut opintotuesta. Opintotuen tuloarajat aiheuttavat ongelmia monille opiskelijoille, joiden täytyy maksaa tukikuukausia takaisin tai keskeyttää työnsä. Opiskeluaikainen työkokemus on lisäksi tärkeä ensikontakti työelämään ja monilla aloilla työnsaannin edellytys. Samalla opintotuen takaisinmaksubyrokratian hallintoon menee lukemattomia turhia työtunteja. Esitän siksi, että opintotuen tuloarvoja nostetaan 50 prosenttia.

Etsivä nuorisotyö

Meillä on yhteinen vastuu siitä, että nuoret saavat mahdollisimman hyvän alun elämälleen ja että yhteiskunta aktiivisesti tukee heitä, jotka sitä eniten tarvitsevat. Jotta tässä tavoitteessa onnistutaan, tarvitaan resursseja, mutta vaihtoehto eli nuorten auttamatta jättäminen luo pitkällä aikavälillä huomattavasti korkeampia kustannuksia. Sen lisäksi, että kyseessä on huono taloudellinen päätös, on tämä luonnollisesti myös suuri henkilökohtainen tragedia, jonka nuori joutuu kohtamaan. Jokaiselle nuorelle ihmiselle tulee varmistaa mahdollisuus päästä elämässään eteenpäin. Etsivä nuorisotyö on työkalu, jolla se voidaan toteuttaa.

Varhaiskasvatus

RKP:n kymmenen kohdan koulutuskannanotossa ensimmäinen kohta tuo esille neljä tuntia maksutonta varhaiskasvatusta päivässä kaikille kolme vuotta täyttäneille lapsille. Subjekttiivinen päivähoito-oikeus on myös palautettava, ja esikoulun tulee olla kaksivuotinen. En hyväksy mahdollisuutta suurentaa ryhmäkokoja yli kolmivuotiaille lapsille.

Se tosiasia, että vain kolme neljästä (noin 75 prosenttia) suomalaisista kolme vuotta täyttäneistä lapsista osallistuu ohjattuun varhaiskasvatukseen, on aivan liian vähän. Suomi on selvästi alemmalla tasolla muihin Pohjoismaihin verrattuna, joissa osallistuminen on 90—98 prosenttia. Ehdottamalla neljä tuntia maksutonta varhaiskasvatusta päivässä kaikille yli kolmivuotiaille lapsille haluan antaa useammalle lapselle mahdollisuuden osallistua varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus on erittäin tärkeää lasten kehityksen, sosiaalisten valmiuksien ja oppimiskyvyn kannalta. Neljän tunnin maksuton varhaiskasvatus merkitsee sitä, että päivähoitomaksut alenevat kautta linjan

Valiokunnan lausunto SiVL 10/2018 vp
Eriävä mielipide 5

ja kannustinloukut vähenevät. Tämä tarkoittaa myös suurempaa joustavuutta yhdistää perhe- ja työelämä. Myös mahdollisuudet ottaa vastaan osa-aikatyötä paranevat.

Subjektivisessa päivähoito-oikeudessa on kyse lasten oikeudesta laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Perhesuhteet vaihtelevat, ja siinä yhteiskunnan mahdollisuudet toimiin ovat rajalliset, kun taas yhteiskunnan ohjausmekanismi parhaan mahdollisen alun antamiseksi elämään on kasvatuksessa ja koulutuksessa. Kaikki tutkimukset osoittavat, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella on erittäin myönteiset ja pitkäkestoiset vaikutukset lapsen kehitykselle aina teini-ikään asti.

Kaksivuotinen esiopetus kuuluu RKP:n kymmenen kohdan koulutuskannanottoon. Yksi lisävuosi antaisi joustoa ja tukea niille lapsille, jotka tarvitsevat yhden lisävuoden hankkiakseen niitä taitoja, joita tarvitaan koulunkäyntiä varten.

Mielipide

Edellä olevan perusteella esitän,

että valtiovarainvaliokunta ottaa edellä olevan huomioon.

Helsingissä 19.10.2018

Mikaela Nylander r